

Dél-Baranya közösségi tevékenységeinek
történeti feltárása a 19. század közepétől napjainkig

**DÉL-BARANYA KÖZÖSSÉGI TEVÉKENYSÉGEINEK
TÖRTÉNETI FELTÁRÁSA A 19. SZÁZAD KÖZEPÉTŐL
NAPJAINKIG**

Dél-Baranya közösségi tevékenységeinek történeti feltárása a 19. század közepétől
napjainkig

© 2021, Baranya Megyei Önkormányzat

Szerzők:

Dr. Őri László

Dr. Haffner Tamás

Dr. Zádori Iván

Gyimesi Viktor

Dr. Nemeskéri Zsolt

Szakmai lektorok:

Dr. Krisztián Béla

Dr. Szécsi Gábor

Nyelvi lektor:

Dr. Nagy Anna

Fényképek:

Hámori Gábor

Mánfai György

Dr. Zádori Iván

ISBN 978-963-7187-37-7

Kiadja a Baranya Megyei Önkormányzat

Felelős kiadó: Dr. Őri László

Tipográfia, tördelés: DePress Nyomdaipari Kft.

Felelős vezető: Mike Hanna

Minden jog fenntartva!

A munka a szerzők előzetes írásbeli engedélye nélkül nem reprodukálható.

A kötet a „Baranya kincsei” című TOP-5.3.2-17-BA1-2020-00002 azonosító számú
projekt keretében készült.

Tartalom

Bevezetés	3
Civil társadalom és nonprofit szektor	6
Siklói járás: történeti áttekintés	11
Közösségi tevékenységek Siklóson a 19. század második felétől 1990-ig	19
Közösségi tevékenységek a Siklói járás településein a 19. század második felétől 1990-ig	27
Sellyei járás: történeti áttekintés	40
A közösségi tevékenységek Sellyén a 19. század második felétől 1990-ig	49
A közösségi tevékenységek Sellyei járás településein a 19. század második felétől 1990-ig	51
Napjaink közösségi tevékenységei Baranya megyében és Dél-Baranyában	57
Civil társadalom a Siklói járásban	67
Civil társadalom a Sellyei járásban	75
Helyi értékek, cselekvő közösségek	83
Kincses Dél-Baranya	85
Közösségi értékek Dél-Baranyában	89
Közösségi tevékenységek aktuális trendjei, tendenciái	106
Összegzés és jövőkép	111

Lectori salutem!

Üdvözlét az Olvasónak!

Örömmel vállalkozom arra, hogy mindazok figyelmébe ajánljam Dél-Baranyát, akik kevésbé ismerik. Akik számára eddig csupán „*térkép e táj*”, akik csak történelemkönyvekből ismerik a nagyharsányi csatát, Sztárai Mihály nevét és magyar reformáció kezdeteit, akik csak hallomásból tudnak a Dráva mente ritka és védett növényeiről, és akik eddig csak névről, a boros palackon lévő címkéről ismerkedtek a villányi borvidékkel.

Dél-Baranya földrajzi, természeti adottságait tekintve a toszkán és a provance-i tájjal rokon. Színes tájegység ez is, ahol hegyek, folyók, erdőségek váltakoznak. Természetvédelmi területek óvják az őshonos növényzetet, a különleges geológiai képződményeket. Dél-Baranya egyediségét, legjellemzőbb társadalmi sajátosságát és jelentőségét az Ormánság őrzi. Néprajzi és kultúrtörténeti jelentőségét az itt élt és élő emberi közösségek teremtették meg évszázadok alatt.

Ezen a szép, termékeny tájon gazdag kulturális értékek fogantak meg, és éltek tovább. Baranyai módon, csak Baranyára jellemzően egy sajátos, színes, sokrétegű kulturális szövet alakult ki a térségben az évszázadok alatt, több nemzetiség együttélése során. A betelepült svábok, a sokacok, bunyevácok, egyéb horvát és szerb közösségek többnyire megőrizték szokásaikat, hagyományaikat. Ezeket ápolva éltek együtt a magyarokkal. A kölcsönösség, az „egymásra-hangoltság” gazdasági, kulturális vonatkozásban egyaránt gyarapította a településeket. *„A sokszínű és változatos hely a szellemiség kialakulását nem akadályozza, hanem segíti”* – írja Hamvas Béla.

Ennek köszönhetően Baranyában kialakult a sokféle gyökerű népi hagyományt őrző kézművesség (fazekasság, szövés, kékfestés, gyertyaöntés stb.), a sokféle népszokást befogadó közösségi kultúra. Így lett a sokac busójárás baranyai érték, a sváb Emmausz-járás széleskörű hagyomány. Ugyanakkor az Ormánság is megőrizte az archaikus magyarság vonásait, egyedülálló nyelvi örökségét, a református lelkiség erejét.

Baranya természeti kincseit, kulturális értékeit számon tartani, megőrizni közérdek, amely elsősorban a jövő generációk identitását, lokál patriotizmusát, nemzeti önérzetét kell, hogy erősítse. Ennek tudatában és e célnak elkötelezve a Baranya Megyei Önkormányzat az országban az elsők között hozta létre a Megyei Értéktár Bizottságot, amelynek munkáját a Közgyűlés elnökeként közvetlenül irányíthatom. Meggyőződésem, hogy a magyarság évezredes kultúrája nemzet-megtartó erő, amely a jövőnknek is alapja. Fontos ennek a felismertetése és széleskörű tudatosítása, ezért üdvözlöm ezt a kiadványt, amely Dél-Baranya közösségi és kulturális értékeit mutatja be. Bízom benne, hogy a tájegység szépsége, gazdagsága kitárul a Kedves Olvasó előtt, ha kezébe veszi a kötetet.

dr. Őri László
Baranya Megyei Önkormányzat
Közgyűlésének elnöke

Bevezetés

Baranya megye közigazgatási egység a Dél-Dunántúlon. Északról Tolna megye, északnyugatról Somogy megye, keletről Bács-Kiskun megye és a Duna, délről pedig a Dráva és Horvátország határolja. Területe 4429,60 km², népsűrűsége 89,5 fő/km², lakossága 360 704 fő. Baranya megye területén egy megyei jogú város (Pécs), 13 város, 301 település és 10 járás található. A megye településeinek több mint kétharmada ötszáz lakosnál kisebb lélekszámú település. A megye lakosságának fele a megyeszékhelyen és környékén él.

Magyarországnak e festői szépségű területe nemzeti múltunk jelentős történelmi emlékeit őrzik. Bárhol járunk a megyében, mindenhol megtalálhatóak a korábbi történelmi korok emlékei; a római települések romjaitól kezdve a középkori várakig, a török dzsámitól a főúri kastélyokig, az ormánsági talpas házaktól a festett fakazettás templomokig. Baranya megye nem csak történelmi emlékekben, kulturális hagyományokban gazdag, hanem természeti adottságai, földrajzi és éghajlati viszonyai, a változatos növény- és állatvilága kedvező körülményeket nyújtott régen, és nyújt ma is az itt élő emberek számára. A megye északi része hegyes, dombos vidék. Ez a táj, a szépsége mellett gazdag ásványi lelőhely, egybefüggő erdőterületeivel és különleges élővilágával a táj- és vadvédelem egyik hazai bázisa. A megye déli és keleti része nagyrészt síkság jelentős árterülettel.

Baranya már az őskorban is lakott volt. Évszázadokkal később a Római Birodalom részeként Alsó-Pannóniához tartozott. A korai középkorban

Szent István király államszervező munkája során kiépült vármegyerendszer egyik területi egysége Baranya vármegye lett, Baranyavár központtal. A későbbi évszázadokban a püspöki székhely rangjával, és az első magyar alapítású egyetemmel rendelkező Pécs vált a vármegye, és Dél-Dunántúl igazgatási, kulturális, gazdasági központjává. A 16. század közepén a döntően magyarok lakta, virágzó gazdasággal, jelentős kulturális és vallási intézményekkel rendelkező vármegye egésze a török hódoltság alá került, és csak a 17. század második felében szabadult fel a török uralom alól. Az újraszerveződő vármegye hamarosan egy többnemzetiségű, magyarok, németek, horvátok és szerbek által lakott területté vált. Az itt együtt élő népcsoportok gazdálkodása, a társadalmi, kulturális sajátosságai kölcsönösen hatottak egymásra és jelentősen befolyásolták a térség későbbi fejlődését. Ez a szimbiózis ma is meghatározó módon alakítja a megye gazdasági, társadalmi és kulturális arculatát.

Ebben a kiadványsorozatban arra vállalkozunk, hogy Baranya megye közösségi múltját feltárjuk a 19. század közepétől napjainkig. A 19. század előtt is voltak közösségek, amelyek befolyásolták a kor közéletét és a társadalmi változásokat. Azonban a 19. század közepe fordulópontot jelentett, mert az ipari forradalmat követő gazdasági fejlődéssel és a polgárosodással egyidejűleg megjelentek a mai értelemben vett civil közösségek, amelyek egyre hangsúlyosabb társadalmi szerephez jutottak.

A Pécsi Helyi Akciócsoport igen jelentős munkát végzett 2019 közepéig Pécs közösségi tevékenységeinek feltérképezésével. E négy kötetből álló sorozatban a megyeszékhelyen kívüli közösségi tevékenységek vizsgálata kerül a középpontba, az alábbi területi lehatárolás szerint:

- **Észak-Baranya:** Hegyháti járás, Komlói járás, Pécsváradi járás, Pécsi járás
- **Kelet-Baranya:** Mohácsi járás, Bólyi járás
- **Dél-Baranya:** Siklósi járás, Sellyei járás
- **Nyugat-Baranya:** Szentlőrinci járás, Szigetvári járás

Vizsgálatunk alapvető területi egysége a járás. A Magyarországon 2013. január 1-jétől közigazgatási, területi egységként újra működő járások sok évszázados múltra tekintenek vissza. 1983 és 2012 között azonban nem léteztek: ebben az időszakban a korábbi járások területét nagyjából lefedő területi egységek a város- és agglomerációk (1984–1990), illetve a kistérségek (1994–2012) voltak.

Baranya megye járásainak határai, hasonlóan a megyehatárokhoz, az elmúlt évszázadokban gyakran változtak. Az elsődlegesen közigazgatási célokat szolgáló járások határai sok esetben a természeti, gazdaság-földrajzi határokat követték, nem egyszer néprajzi, kulturális csoportokat, közösségeket választva el egymástól. A járások működését a múltban is a legjelentősebb települések határozták meg. Ezek, mint közigazgatási központok, erősen befolyásolták a járás kisebb településeinek gazdasági, társadalmi, kulturális viszonyait. Jelen kiadványunk a Dél-Baranyát alkotó Siklósi és Sellyei járások közösségeinek tevékenységét történetiségében tárja fel. A múltbeli és a jelenkori közösségek sajátosságait elemezzük és mutatjuk be formálódásukat. Kutatási eredményeink alapján megkíséreljük felvázolni a térség, Dél-Baranya közösségeinek jövőképét, a társadalmi hasznosság és fejlődőképesség szempontjából.

Civil társadalom és nonprofit szektor

A közösségi tevékenységek, mint társadalmi-gazdasági folyamatok sokszorosan összetettek. Ebből fakadóan időnként nem egyértelmű fogalmakkal, definíciókkal találkozhatunk e témakör vizsgálatánál. Ezért indokolt egy rövid áttekintés.

A 2011. évi CLXXV. Tv. 2.§ (6.) meghatározza a civil szervezet fogalmát, amely alapján civil szervezetnek tekinthető a civil társaság¹ a Magyarországon nyilvántartásba vett egyesület (a párt kivételével) és az alapítvány. Amennyiben intézményesült és formalizált módon működő szereplőről van szó, nonprofit szervezetnek tekinthető. A KSH alapján a nonprofit szervezeteket jellegük szerint három típusba soroljuk. Klasszikus civil szervezetnek tekintjük a magánalapítványokat, egyesületeket; az érdekképviselőket csoportjába tartoznak a köztestületek, szakszervezetek, a szakmai munkáltatói érdekképviselőket és az egyesülések, míg az egyéb nonprofit szervezetekhez soroljuk a közalapítványokat és a közhasznú társaságokat.² A nonprofit szervezetek lehatárolásánál használt három kulcsfontosságú kritérium Kuti Éva *Hívjuk talán nonprofitnak...* című tanulmányában a következő:

1. A profitszétosztás tilalma. *A szervezeteket nem profitcélok vezérlik, ezért nem tartoznak a piaci szektorhoz, működésük nem annak logikáját követi.*

¹ A civil társaság olyan civil szervezeti forma, amelyet természetes személyek, - legalább két fő - hozhatnak létre nem gazdasági érdekű közös céljaik megvalósítására, közösségi célú tevékenységük összehangolására. A civil társaság vagyoni hozzájárulás nélkül is létrehozható, nem jogi személy, valamint a társaság létrehozása nem igényel bírósági, vagy hatósági bejegyzést, regisztrációt.

² <https://www.ksh.hu/docs/hun/modsz/modsz32.html>

Nem kizárt ugyan, hogy akár vállalkozási, akár alaptevékenységükkel nyereségre tesznek szert, de azt semmiképpen nem osztják szét a tagok, alapítók, vezetők és támogatók között, hanem eredeti céljaik elérése érdekében használják fel.

2. Működési autonómia és szervezeti elkülönülés a kormányzati szektortól. *A nonprofit szervezetek közvetlenül nem függenek a kormányzattól, nem tagolódnak be az állami szektorba. Ez nem zárja ki, hogy közfeladatokat vállaljanak át, kormányzati megrendeléseket kapjanak és állami támogatásokban részesüljenek, de sem jogilag, sem intézményesen nem tartozhatnak az állami szférába. Saját irányító és döntéshozó testületük van, tevékenységük fölött a kormányzati szervezetek csupán törvényességi ellenőrzést gyakorolhatnak.*

3. Intézményesültség, önálló jogi személyiség. *Nonprofit szervezetnek csak a hivatalosan bejegyzett, bizonyos mértékben intézményesült szerveződések minősülnek, amelyek tudatosan kialakított, dokumentumokban rögzített belső szerkezetnek és működési szabályzatnak megfelelően tevékenykednek. A teljesen informális, rövid élettartamú, laza belső szerkezetű vagy vezetésű szervezetek nem tekinthetők a nonprofit szektor részének. Ez tehát a három legfontosabb határvonal, amely a nonprofit szektort a piaci, a kormányzati és az informális szférától elválasztja. Sajnos már ez a rendkívül leegyszerűsített meghatározás is igen sok vitára ad okot, a szektorok között kirajzolódó határvonalak korántsem élesek.³*

³ A nemzetközi definíciós keretrendszer (Salamon-Anheier, 1995, 36-38. old.) további elemei az Önkéntesség, öntevékenység, a közhasznúság, a közjó szolgálata, a pártpolitikái

A fentiek figyelembevételével elemzésünk során a KSH kategóriarendszerét, ezen belül is elsősorban a klasszikus civil szervezetnek tekintett társadalmi szervezeteket, a magánalapítványokat és az egyesületeket.

A világ különböző részein, így hazánkban is a 19. század második felétől figyelhető meg a mai értelemben vett nonprofit szervezetek megjelenése. Azok a társadalmi formációk, amelyek a mai értelemben vett modern civil jelleget hordozzák már jóval a 19. század előtt megjelentek. A közösségeken belüli, illetve közösségek közötti jószág- és szívességáramlás, a jótékonykodás, a segítségnyújtás, az önkéntesség az emberi közösségek céljaiban gyökereztek. A hasonlóan gondolkodók, a hasonló tevékenységeket folytatók közös érdekeinek képviselőit, a közös problémák öntevékeny megoldására, a helyi közösségek szellemi és anyagi gyarapodására szerveződtek a társadalmi csoportok. A történelmi Magyarországon az egyházak és a szerzetesrendek, az arisztokrácia tagjainak és más világi donátoroknak az alapítványai, a városi polgárság, iparos réteg érdekvédelmi, jótékonyági szervezetei valós társadalmi igények kielégítésére fokozatosan jöttek létre. Ez a folyamat a Magyar Királyság első évszázadaiban jelentős mértékben nem különbözött az európaiktól. A későbbiekben komoly akadályokat jelentett az alulról jövő kezdeményezésekkel szemben az erősen centralizált és hierarchikus politikai berendezkedés, a nyugat-európaihoz képest elmaradott gazdasági, társadalmi viszonyok, a fejlődéshez szükséges anyagi és szellemi erőforrások szűkössége. A török uralom hatalmas anyagi, szellemi

tevékenység kizárása, valamint az Az egyházi szervezetben zajló hitéleti tevékenység kizárása is.

pusztítást végzett az országban, a közösségek önszerveződésére nem volt lehetőség a hódoltság területén. A Királyi Magyarországon és Erdélyben a fejlődési folyamatok nem álltak meg, de fejlett polgárság híján az önkéntes szerveződések is csökevényesek maradtak, és nem tudták betölteni a társadalom immunrendszerének szerepét a külső megszállással és belső elnyomással szemben. Nem alakulhattak ki „a szabadság kis körei”, nem bontakozhatott ki az a társadalmi hatásokat kiváltó állampolgári öntevékenység, amely a modern nyugati társadalmakban a fejlődés egyik motorja volt.⁴ A török hódoltság után egészen a reformkorig a Habsburg-uralom, a feudális viszonyok megmerevedése, a gazdasági fejlődés, az iparosodás elmaradása, valamint a lassan és nehezen formálódó polgárság jellemezte a közösségi, társadalmi mozgásfolyamatokat. A reformkor felszabadultabb politikai légkörében az állampolgárok önkéntes szerveződése is új lendületet kapott. Az egyesületek, olvasóköri, kaszinói, irodalmi társaságok fontos bázist jelentettek az ország iparosítását, a feudális jogrendszer felszámolását és a nemzeti függetlenséget zászlajára tűző reformmozgalom számára.⁵

Az 1848-49-es forradalom és szabadságharc leverését követően súlyos politikai, gazdasági, társadalmi visszaesés következett be az ország fejlődésében. A 19. század második felében, a kiegyezéssel teremtődtek meg azok a gazdasági, társadalmi feltételek, amelyek a liberálisabb szabályozással tágabb teret engedtek az alapítványi és egyesületi életnek. Szakmai szervezetek, olvasóköri, jótékonyági szervezetek, önkéntes

⁴Kuti Éva: Hívjuk talán nonprofitnak... A jótékonyág, a civil kezdeményezések és az állami keretből kiszoruló jóléti szolgáltatások szektorra szerveződése. Nonprofit Kutatócsoport, Budapest, 1998 <https://mek.oszk.hu/01300/01398/01398.pdf> 13. p.

⁵ Uo. 15. p.

tűzoltó egyesületek, klubok, kaszinók, temetkezési egyletek, segélyszervezetek, egyházi szervezetek, társalgókörök sokasága kezdte meg működését a kiegyezés után. Az egyre inkább kibontakozó közösségi és egyesületi élet egyik lényeges mozgatórugója a társadalmi igényekre, szükségletekre történő reagálás. Különösen ott, ahol nem volt jelentős állami szerepvállalás, és a piaci szereplők sem kínáltak megoldásokat a felmerülő közösségi szükségletekre. Ebben az időszakban már jól megfigyelhető: a közösségi tevékenységek jellege és a nonprofit szerepvállalás jelentős mértékben függ az állami és a piaci szereplők, valamint a nonprofit szervezetek közötti „munkamegosztás” jellegétől, az állami, kormányzati prioritások és preferenciák rendszerétől, valamint a folyamatosan jelentkező társadalmi igényektől és szükségletektől. Ezeken a tényezőkön túl a gazdaság fejlettsége, a társadalom rendelkezésére álló, „szabad” anyagi források is lényeges hatást gyakorolnak a társadalmi önszerveződésre és közösségi életre: gazdasági kibontakozás esetén a társadalom nagyobb erőforrásokat rendelhet a civil társadalom működéséhez.

A civiltársadalom jelentős fejlődésének és egyre intenzívebb kibontakozásának eredményeképpen 1878-ban már 1917 szervezet működött Magyarországon, az 1862-ben nyilvántartott 319 szervezettel szemben.

Siklói járás: történeti áttekintés

A Baranya megyéhez tartozó Siklói járás területe 652,99 km², népessége 36 257 fő, népsűrűsége 56 fő/km². Területén három város (Siklós, Harkány és Villány), valamint 50 község található. A járás székhelye – az állandó járási székhelyek kijelölésétől (1886) a járások 1983-as megszüntetéséig, majd a járások 2013-as újra létrehozásától – Siklós. A járás települései a következők:

A Siklói járás települései	Rang	Népesség (fő)
Siklós	város	9631
Harkány	város	4065
Beremend	nagyközség	2594
Villány	város	2474
Nagyharsány	község	1570
Alsószentmárton	község	1177
Újpetre	község	1033
Magyarbóly	község	948
Vokány	község	817
Drávaszabolcs	község	703
Diósvizsló	község	702
Kisharsány	község	550
Kémes	község	471
Siklónagyfalu	község	445
Márok	község	431

Nagytotfalu	község	389
Szava	község	350
Old	község	336
Matty	község	332
Kistótfalu	község	324
Egyházasharaszti	község	323
Gordisa	község	314
Kásád	község	299
Garé	község	295
Kislippó	község	280
Villánykövesd	község	277
Palkonya	község	271
Kovácsbida	község	262
Kiskassa	község	256
Drávapalkonya	község	249
Szaporca	község	249
Túrony	község	249
Cún	község	242
Illocska	község	240
Bisse	község	228
Drávacsehi	község	214
Márfa	község	209
Drávacsepely	község	201

Lapáncsa	község	201
Peterd	község	197
Kistapolca	község	191
Drávaszerdahely	község	188
Ipacsfa	község	187
Rádfalva	község	179
Tésenfa	község	167
Csarnóta	község	150
Siklósbodony	község	128
Kisdér	község	127
Ivánbattyán	község	120
Kisjakabfalva	község	118
Drávapiski	község	112
Babarcszőlős	község	96
Pécsdevecser	község	96

A járás története szorosan összekapcsolódott a székhely, Siklós történetével. A település és környéke a régészeti leletek alapján már a korai történeti korokban is folyamatosan lakott hely volt. A Villányi-hegység déli lejtőin először a rómaiak honosították meg a bortermelést és szőlőművelést, amely a későbbi korokban is meghatározó tevékenysége volt az itt élő lakosságnak. A területen Nagyharsány határában jelentős római települést tártak fel a régészek. A középkorban, a 13. század második felében felépült vár körül hamarosan virágzó mezőváros alakult ki. A

település birtokosai, a Siklósiak, a Garaiak, és a Perényiek sokat tettek a mezőváros fejlődéséért. A főúri építkezések emlékeit őrzi a siklósi vár, amely, bár több kor és átépítés nyomait viseli magán, hazánk legépebben megmaradt várai közé tartozik.

Siklóst 1543-ban foglalták el a törökök. A törökök által 1686-ig birtokolt terület központja Siklós maradt. A hódoltság korának emlékét a 20. század végén helyreállított Malkocs bej dzsámija őrzi. Siklós magyar lakossága a török uralom alatt keveredett a török, a bosnyák és délszláv betelepülőkkel, akik idővel többséget alkottak. A város és környéke a török közigazgatás belső területeként kívül esett a harcokon és a lakosság viszonylag békében élt. Zrínyi Miklós 1664-es hadjáratát követően azonban a harci cselekmények, portyázások egyre gyakoribbá váltak. Ennek eredményeképpen a felszabadító háborúk időszakára több település is elnéptelenedett. A törökök az 1686-ban történt kiűzetésük után 1687-ben megkísérelték visszafoglalni az elveszített dél-baranyai területeket. 1687 augusztusában lezajlott nagyharsányi csatában azonban súlyos vereséget szenvedtek. A török uralmat követő Rákóczi-szabadságharc környéken zajló csatái, a pestisjárvány és a rendszeres rácdúlások hatására a lakosság száma jelentősen lecsökkent. A 18. század közepétől ismét megindul a gazdasági, társadalmi fejlődés. Siklóson ebben az időben a magyarokon kívül szerbek, horvátok, németek, görögök és cigányok laktak. A város – a kereskedői révén – nagyon fontos szerepet játszott a régió áruforgalmában. Polgárai szép jövedelmekre tettek szert, kihasználva a borkonjunktúrát és a gabona fellendülő keresletét. Ez tovább növelte a város vonzását, és a település

lakosságának növekedését eredményezte.⁶ A település és az uradalom birtokosa 1736-tól a Batthyány család lett. A főúri család építkezései, gazdasági intézkedései további fejlődést biztosítottak a város számára a következő évtizedekben.

A járás hasonlóan Magyarország más területeihez, alapvetően visszamaradott mezőgazdasági régió volt, hagyományos nagybirtokrendszerrel, feudális struktúrákkal. A piaci folyamatok csak a 19. század közepétől váltak intenzívvé. Ekkor kezdődött meg az ország iparosodása, a piaci koordináció. A termelés megváltoztatta a korábbi életmódot, a közlekedés (utak, vasutak) jelentősen fejlődött. A gazdasági és társadalmi változások a korábbiaknál jelentősebb urbanizációs folyamatokat eredményeztek. Néhány település jól alkalmazkodott az új gazdasági és társadalmi viszonyokhoz, és jelentősen fejlesztette gazdaságát, társadalmi és kulturális eredményeket ért el, míg más (főleg kisebb) települések komoly változások nélkül stagnáltak. Siklós esetében a kereskedelmi központ jelleg egyértelműen meghatározta a további fejlődését. Ezt kedvezően egészítette ki a mezőgazdaság, és a bortermelés.

Az 1871. évi XVIII. tc. alapján Siklós Magyarország más mezővárosaihoz hasonlóan elvesztette mezővárosi státuszát, ettől kezdve „csupán” nagyközség. Ettől függetlenül megmaradt a térség gazdasági, kereskedelmi központjának, és továbbra is központi szerepet játszott a régió társadalmi fejlődésében, a polgárosodásban.

⁶ Város a Tenkes alján. Siklós évszázadai. Szerk.: Vonyó József. Siklós Város Önkormányzata, Siklós, 2000

1918 és 1921 között Baranya vármegye jelentős része – így a Siklósi járás is – szerb megszállás alá került. A határok átrendezését követően azonban „az új határokkal a Magyarország és Jugoszlávia közötti rossz politikai viszony miatt addig virágzó és jómódú helységek kerültek a perifériára, és váltak határszéli településekké, mint pl. a Dél-Dunántúlon Csurgó, Barcs, Mohács és Siklós. Trianon után Siklós vonzáskörzete lecsökkent, és kedvezőtlenebbé váltak a forgalmi viszonyai. Az első világháború előtt Siklós iparosainak és kereskedőinek működési területe Horvátországra és a Jugoszláviához került dárdai járásra is kiterjedt. De a Dráván túli lakosság is sűrűn felkereste a város iparosait, különösen a heti és országos vásárokon. Az új határ meghúzása ezeket a gazdasági kapcsolatokat nagyrészt felszámolta.”⁷ A periférikus helyzetet tovább fokozta a térséget a Dráván túli területekkel összekapcsoló vasúti közlekedés radikális visszaesése. Az új országhatárok a vasúti vonalakat több helyen is kettévágták. Az 1912-ben kiépült Drávavölgyi vasút, amely Barcsot kötötte össze Kiskőszeggel a Trianoni határok következtében csak Beremendig járt. A Pécsét Alsómihlójjal összekötő vonal pedig Drávaszabolcsnál megszűnt, de hasonló sorsra jutott a Pécs-Magyarbóly-Eszék vasút is, amelyet szintén kettészelt az új országhatár.

A korábban jelentősebb gazdasági, társadalmi fejlődést mutató Siklós, noha térségi központi jellegét folyamatosan megőrizte, korábbi jelentőségéből vesztett, határmenti nagyközséggé vált. Foglalkozást tekintve a lakosság közel fele az iparforgalomból élt, egyharmada a mezőgazdaságból. A két világháború között az iparforgalmi foglalkozású – a bányászatból, iparból,

⁷ Nagy Imre Gábor: Siklós története a két világháború között (1921-1944). In: Város a Tenkes alján. Siklós évszázadai. Szerk.: Vonyó József. Siklós Város Önkormányzata, Siklós, 2000

közlekedésből, kereskedelemből és szolgáltatásból élő – lakosság aránya csökkent, de a város életében a meghatározó maradt.⁸ Az ipari tevékenység jellemzően kisüzemi, kisipari jellegű volt, de működtek ezt meghaladó nagyobb üzemek is a városban: 2 téglagyár, 2 gőzmalom, 2 fatelep, 3 szikvízgyár, 1 jéggyár, valamint a kőbányászat és műkökésztés is jelentős volt.

A II. világháború után Siklóson elsősorban a könnyűipart fejlesztették, de a mezőgazdaság és bortermelés is jelentős maradt a térségben. Dél-Baranya termelőszövetkezetei közül a jelentősek közé tartozott a siklósi Magyar-Bolgár Testvériség Mgtsz (1961-2000), amely szőlőtermesztéssel és feldolgozással foglalkozott, de önálló gépműhellyel és fafeldolgozó üzemmel is rendelkezett. A település életében forduló pontot jelentett a városi rang „visszaszerzése”: Siklós 1977 óta újra város, 2013-tól pedig járási székhely.

A járás települései részben Siklós, részben Pécs vonzáskörzetéhez tartoznak. A járásban Siklóson kívül tovább két városi ranggal rendelkező település van: a bortermelésben, és borturizmusban, borgasztronómiában fontos szerepet betöltő Villány, valamint a fürdőkultúrájáról híres Harkány. A járás változatos természeti környezetben elhelyezkedő településeinek jelentős része azonban kistelepülés. A térségben 40 község lakosságszáma 500 fő alatti, 14 település lakossága pedig nem éri el a 200 főt. A települések nagy részén a mezőgazdasági tevékenység, valamint a Tenkes hegy és a Villányi-hegység lejtőin folyó bortermelés dominál. Az ipari tevékenységek közül a kőbányászat és cementgyártás a jelentősebb. A járás nyugati

⁸ Uo.

részének kistelepülései társadalmi, kulturális szempontból már az Ormánsághoz tartoznak, ahol az elmúlt években egyre nagyobb figyelem helyeződik e sajátos kistáj kulturális és természeti értékeire.

Közösségi tevékenységek Siklóson a 19. század második felétől 1990-ig

Az egyre inkább kibontakozó polgári fejlődés hatására a 19. század második felétől a soknemzetiségű Siklóson is alakulni kezdtek a közösségek. A közösségi szervezetek létrehozásáról és működéséről szóló 1864. törvény 44. cikkelye lehetővé tette, hogy a törvény felügyelete mellett a polgárok egyesületeket, társaságokat hozzanak létre.

Az egyesületalapítás gyakorlatát az 1394/1873. BM. sz. rendelet szabályozta. Eszerint először a működési tervet a polgármester, vagy a falusi bíró útján kellett előterjeszteni a belügyminiszterhez. Az engedély után hívhatták csak össze a közgyűlést. A tagság megválasztotta a választmány tagjait, valamint az elnökből, titkárból, könyvtárosból, pénztárosból és jegyzőből álló tisztkart. A kaszinók és más társaskörök közgyűlése igazgatót is választott, aki az elnök mellett irányította a szervezetet.⁹

Az új egyesületek elsősorban a tagdíjakból igyekeztek fenntartani magukat. Az újonnan belépők sok esetben csak tagi ajánlással kapcsolódhattak be az egyesület működésébe. A közösségi, egyesületi élet egyben társadalmi csoportok szerinti elkülönülést is jelentett.

Bősze Sándor a szigetvári egyesületekről szóló tanulmánya a korszak legjellemzőbb tevékenység-csoportjaiként a szakmai alapon szerveződő egyesületeket, a kulturális, népművelési tevékenységet folytató egyesületeket,

⁹Kiss Z. Géza: Az önkényuralom és a dualizmus kora (1849-1914). In: Város a Tenkes alján. Siklós évszázadai. Szerk.: Vonyó József. Siklós Város Önkormányzata, Siklós, 2000

társasági egyesületeket, a közhasznú és segélyező egyesületeket, valamint a sportegyesületeket határozza meg.¹⁰

Márfi Attila kutatásai szerint ¹¹ Siklóson 1914-ig 35 egyesület működött. Az elsőként létrejött szervezet az 1859-ben megalakult Casino és Olvasó Egylet. Ezt követően egyre több szervezet kezdte meg a működését. Legnagyobb számban (14 szervezet, 40%) közhasznú és segélyező egyesületek alakultak Siklóson, de jelentős a kulturális, népnevelési tevékenységet folytató egyesületeknek (8 szervezet, 23%) és a szakmai alapon létrehozott egyesületeknek (7 szervezet, 20%) a száma is. A társasági egyesületek 11%, míg a sportegyesületek 6%-os arányt képviselnek az összes szervezeten belül.

A közhasznú és segélyező egyesületek elsősorban olyan feladatokat igyekeztek felvállalni, ahol az állami, kormányzati szerepvállalás hiányzott, vagy elégtelennek bizonyult. Az első ilyen szociális jellegű tevékenységet folytató szervezet Siklóson az 1871-ben létrejött Kölcsönsegélyező Egylet volt. A megalakult szervezetek között voltak takaré- és hitelegyletek, temetkezési egyletek, jótékonyági egyesületek. A Vöröskeresztnek Siklóson is működött fiókszervezete (Vöröskereszt Egylet Siklósi Fiókja 1891-1912), de a helyi ipartestület is működtetett betegsegélyező pénztárt (Siklósi Ipartestület Betegsegélyező Pénztára 1897-1908). A szociális ellátásban és szegénygondozásban komoly szerepet vállaltak a felekezeti jótékony egyletek. 1912 és 1924 között 175 taggal működött a Keresztény Jótékony Nőegylet, és a siklósi zsidó hitközség is létrehozta szociális

¹⁰Bősze Sándor: A község egyesületei 1867-1949 között. In: Szigetvár története. Tanulmányok a város múltjából. Szigetvár Város önkormányzata, Szigetvári Várbaráti Kör, Szigetvár, 2006, 377. p.

¹¹Márfi Attila: Baranya vármegye egyesületei 1867-1914 I. rész. In: Baranyai helytörténetírás. A Baranya Megyei Levéltár évkönyve, 1985-1986. Pécs, 1986

szervezeteit (Izraelita Temetkezési Egylet, 1888-1902; Izraelita Szentegylet, 1889-1914; illetve az Izraelita Betegsegélyező Nőegylet, 1910-1924).

Az egyesületek másik markáns csoportját Siklóson a kulturális-népnevelési egyesületek jelentették, amelyek a művelődési, képzési igényekre reagáltak. A kulturális-népnevelési egyesületek létrehozását több tényező motiválhatta. Egyrészt a gyorsan változó világgal kapcsolatos friss és naprakész ismeretek iránti igények hívták életre ezeket a szervezeteket, másrészt a lakosság hiányos iskolai képzettségét és elégtelen műveltségét igyekeztek pótolni. Ezek a kulturális egyesületek alkalmasak voltak arra is, hogy a művelődési célok mellett bizonyos mértékű politikai jellegű tevékenységeket is folytassanak. A kulturális-népnevelési egyesületek jellegzetes csoportját ebben a korszakban az olvasókörök jelentették. Ezek a szervezetek nem mindig nem működtek folyamatosan, némelyik tiszavirág életű volt.

A művelődési célok mellett politikai színezetű tevékenységet is folytató szervezet ebben az időben a siklósi 48-as Kör (1872-875), amely később átalakult és létrehozták 1875-ben az Ellenzéki Kört. A településen működött még Színpártoló Egyesület (1902-1914), és az egyes társadalmi csoportok is létrehozták saját kulturális szervezeteiket (Iparos Ifjak Önképző Köre 1894-1906 között), de működtek más olvasó és daloskörök is Siklóson.

A település szakmai szervezetei jól mutatják a gazdaság ipari, kereskedelmi jellegét. A járás és a megye területén tipikus gazdakörök hiányoztak Siklósról. A településen a fenti időszakban működött még két sportegyesület és egy vadásztársaság is.

Az I. világháború kitörését követően a kormányzat 1914. július 27-én a háború esetére szóló kivételes intézkedéseket tartalmazó 1912:63. tc. 9. szakaszára hivatkozva megtiltotta új egyesületek alakítását, és elrendelte a meglévők hatékonyabb ellenőrzését. Az egyesületi élet azonban Siklóson nem szűnt meg. A szervezetek célkitűzései viszont a háborús hátszínhelyi helyzetnek megfelelően módosultak.¹² A háborús években előtérbe került a jótékonykodás és adománygyűjtés, de voltak olyan szervezetek is, amelyek szüneteltették tevékenységeiket, vagy megszűntek: ezek közé tartozott például a háború kitörése előtt mintegy 85 taggal működő Siklósi Sport Egylet, amely a behívások miatt beszüntette működését.¹³

Az I. világháborút követő zavaros gazdasági, társadalmi és politikai helyzet, a szerb megszállás sok tekintetben nem kedvezett az egyesületi életnek. A szervezetek egy része anyagi alapjainak megrendülése miatt beszüntette a működését, mások csak lassan indították újra korábbi tevékenységeiket. Az 1920-as évektől egyre jelentősebb lett az országos szervezetek térnyerése. Az ország számos településén hozták létre tagszervezeteiket és részben a keresztény és nemzeti gondolat jegyében igyekeztek szervezni tagságuk tevékenységét.

Siklóson 1924-ben 23 egyesület működött. A korábban már létező, „hagyományos” tevékenységet folytató szervezetek mellett új szerveződések is megjelentek, amelyek a Horthy-korszakra jellemző revizionista, antiszemita ideológiáktól sem voltak mentesek. Ilyen szervezet

¹²Tegzes Ferenc: Siklós az első világháború és az antant-szerb megszállás időszakában. In: Város a Tenkes alján. Siklós évszázadai. Szerk.: Vonyó József. Siklós Város Önkormányzata, Siklós, 2000

¹³ Uo.

volt az Ébredő Magyarok Egyesületének helyi csoportja, amely Siklóson 1924. június 15-én tartotta meg az alakuló ülését, vagy a Magyarországi Turán Szövetség Siklósi Nemzetsége, amely 1933-ban alakult meg a településen.¹⁴ Bujtatott katonai képzés, keresztény szellemiségű és ellenőrzött nevelés céljából alakítottak országszerte levanteegyesületeket és polgári lövészegyleteket. A siklósi lövészegyletet 1928-ban hozták létre.

A két világháború között érdekképviselési és önszervező egyesületekbe szerveződtek Siklóson az iparosok és a kereskedők. „A városi ipartestület, 1929-ben alakult át járásivá, tágabb értelemben szintén egyesületnek tekinthető, bár kötelezővé tették az iparosok számára a tagságot és hatósági feladatot is ellátott. Az Országos Magyar Kereskedelmi Egyesülés (OMKE) siklósi kerülete (1925-1945) a kereskedők és magántisztviselők érdekeit képviselte igen hatékonyan, mert gyakran (és nem eredménytelenül) hallatta a szavát. A két világháború közötti időszak új szervezete Siklóson a Kereskedelmi Alkalmazottak Országos Szövetsége helyi csoportja (1929), a Siklós és Vidéke Méhészkör (1938-1945) is. A Magyarországi Bércséplők és Géptulajdonosok Országos Szövetsége Siklós és Vidéke csoportja eleve járási egyesületként alakult (1943). Még a dualizmus idején jött létre, de ekkor is működött a Baranyavármegye Községi és Körjegyzőinek Siklósi Járási Egylete.”¹⁵ Tovább működött a település sportegyesülete és a helyi tűzoltóegyesület is.

Siklós közösségi életének fontos csoportját alkották az I. és II. világháború között is működő társaskörök és olvasóköri körök. Ilyen volt a Siklósi Társaskör

¹⁴ Uo.

¹⁵ Uo.

és a Siklói Iparos Olvasókör. A szórakozás, hasznos szabadidő eltöltés fontos színterei voltak a dalkörök és dalárdák. (Siklói Cigányvárosi Dal- és Olvasókör, a Polgári Dal és Olvasókör, vagy a Római Katolikus Énekkar). A korszakban jelentős volt a szociális és egészségügyi területen tevékenykedő jótékonyági, szociális szervezetek működése, melyek az egészségügyi, illetve szociális rendszer hiányosságait igyekeztek pótolni. E szervezetek egy része felekezeti alapon működött és némelyik kulturális, oktatási, nevelési feladatokat is ellátott.

A két világháború közötti korszak sajátossága, hogy országos szervezetek hoztak létre területi kirendeltségeket, fiókokat (ilyen volt például az Országos Egészségvédelmi Szövetség Siklósvidéki Fiókja, vagy a Siklói Vöröskereszt Egyesület). Az adott településen működő fiókszervezetek a környező területekre is kiterjesztették tevékenységeiket. Ilyen szervezet volt Magyar Királyi Téli Gazdasági Iskola Aranykalászos Gazdák Köre (1937-1945), amely a járáshoz tartozó települések ifjú gazdáinak tanítása, továbbképzése érdekében tevékenykedett.

A II. világháború évei szétzilálták az egyesületi, közösségi életet Siklóson is. A háborús veszteségek, a zsidóság deportálása, az egyesületi élet anyagi bázisának elvesztése, a zavaros gazdasági és politikai helyzet bizonytalanná tették a korábbi tevékenységek folytatását. 1945 után a kommunista hatalomátvétellel megkezdődött a civil szervezetek módszeres felszámolása. Az 1946. évi I. törvénycikk még elidegeníthetetlen jogként szabályozza az állampolgárok egyesülési jogát, de az 1949-es alkotmány az egyesülési jogot már csak a „dolgozók érdekeinek megfelelően” kitétel érvényesülése mellett biztosította. Az új rendszer azokat a szervezeteket

hagyta csupán működni, amelyek kiszolgálták a szocializmus társadalmi rendjét, és a hatalom érdekeit nem veszélyeztették. Az alapítványok állami felügyelet alákerültek, új alapítványt nem lehetett létrehozni Magyarországon egészen 1987-ig.

A hagyományos polgári egyesületek közül 1945-ben létezett még az Országos Magyar Kereskedelmi Egyesülés Siklói kerülete, a Szociális Missziós Társaság Országos Szervezetének helyi csoportja, a községben jelentős kulturális szerepet betöltő Római katolikus Énekkar, a régi mezőgazdász társadalmat összefogó Siklói M. Kir. Téli Gazdasági Iskola Aranykalászos Gazdák Köre, a Siklós és Vidéke Méhészkör, az Országos Légtálmalmi Liga helyi csoportja, az Országos Egészségvédelmi Szövetség Siklósvidéki fiókja és nem utolsósorban a legjelentősebb községi egyesület, az 1940-ben alakult Katolikus Agrárfjúsági Legényegylet, a KALOT helyi csoportja.¹⁶ Ezek, a korábbi polgári korszakhoz kötődő szervezetek 1950-re megszűntek.

Az 1950 és 1989 közötti időszak az országos állapotoknak megfelelően Siklóson sem kedvez a közösségi, egyesületi életnek. A korlátozások miatt csak kevés szervezet működhetett, elsősorban azok, amelyeket a rendszer erőteljes ellenőrzés mellett támogatott. A szocialista rendszerben létező szervezetek sokkal inkább tartoztak a rendszer megtűrt, mintsem preferált elemei közé. A szocialista hatalom igyekezett megakadályozni a civil társadalom spontán fejlődését, ez pedig a társadalmi tőke leépüléséhez vezetett. A közösségi tevékenységek megítélésének lassú változására csak

¹⁶ Rozs András: A „koalíciós korszak” Siklóson (1944. november 29. – 1950. In: Város a Tenkes alján. Siklós évszázadai. Szerk.: Vonyó József. Siklós Város Önkormányzata, Siklós, 2000

a szocializmus utolsó évtizedeiben került sor, amelyet 1989-1990-től a civil társadalom újraszerveződése követett.

Közösségi tevékenységek a Siklósi járás településein a 19. század második felétől 1990-ig

Az I. világháború végéig a Siklósi járásban 54 egyesület működött. Ebben az időben a Baranya vármegyei egyesületekre vonatkozó adatok szerint 28 településen egyáltalán nem volt egyesület. A járás szervezeteit a vizsgált korszakban az alábbi táblázat mutatja:

BEREMEND	Társaskör 1893-1905 (31 tag 1902-ben) alapszabály-módosítás 1902-ben Kölcsönös Segélyező Egylet 1893-? Magyar Nyelvterjesztő Egyesület 1898-1908 Temetkezési Egylet 1899- 1912 alapszabály-módosítás 1909-ben (500 tag 1909-ben) Római Katolikus Ifjúsági Egylet 1902- 1912 (62 tag) Kaszinó Egyesület 1907-1938 (34 tag 1907-ben)
DIÓSVISZLÓ	Önkéntes Tűzoltó Egyesület 1894-1899 (24 tag)
DRÁVASZABOLCS	Önkéntes Tűzoltó Egyesület 1893-1908 (tag minden 20-40 év körüli férfi) Népbank 1897- 1899 Polgári Olvasó és Dalkör 1911-1924
DRÁVAPALKONYA	Önkéntes Tűzoltó Egyesület 1894-1908
GARÉ	Népbank Szövetkezet 1890-1901
GORDISA	Önkéntes Tűzoltó Egyesület 1897-1898 (20 tag) Polgári Olvasó és Daloskör 1911-1924 (1912- ben 44 tag)
HARKÁNY	Önkéntes Tűzoltó Egyesület 1885-1899 (1891- ben 20, 1899-ben 21 tag) Népbank 1891-1899 Harkányi Daloskör 1908-? Műkedvelő Egyesület 1912-1922 (1912-ben 25 tag) Ifjúsági Egyesület 1912-1922 (1912-ben 26 tag)
ILLOCSKA	Szerb Földmívelők Szövetkezete (1907-1912)
KÉMES	Polgári Olvasó és Daloskör 1890-1924

KIHARSÁNY (HARSÁNY)	Polgári Kör 1882-1949 Dalárda 1890-? (egy siklósi oklevél szerint 1812-ben működött is egy férfikar)
MAGYARBÓLY	Dalárda 1896-? Evangélikus Nőegylet 1903-1912 (1903-ban 47 tag)
MÁRIAGYÚD (GYÚD)	Önkéntes Tűzoltó Egyesület 1894-1914 (1894-ben 32 tag)
NAGYHARSÁNY	Dalárda 1867-? Szabadelvű Kör 1884-1907 Gazdakör 1914-1924 (a Szabadelvű Kör volt tagjaiból alakult 81 taggal) Önkéntes Tűzoltó Egyesület 1894-1914 (1907-ben 18 tag)
NAGYTÓTFALU	Dalárda 1900-? Önkéntes Tűzoltó Egyesület 1913-1922 (1913-ban 20 tag)
NÉMETMÁROK (MÁROK)	Római Katolikus Temetkezési Egylet 1906-1914 (1907-ben 43 tag)
NÉMETPALKONYA (PALKONYA)	Németpalkonya község és környékének Temetkezési Egylete 1882-1914
OLD	Önkéntes Tűzoltó Egyesület 1894-1898
PETERD	Gazdakör 1900-1914 (1900-ban 47 tag)
RÁCZPETRE (ÚJPETRE)	Kölcsönös Segélyező Egylet 1899-1908 Tejszövetkezet 1899-1908
SIKLÓSBODONY	Önkéntes Tűzoltó Egyesület 1912—, hosszú ideig szünetelt, de csak 1945-ben oszlatták fel (1912-ben 26 tag)
SIKLÓSNAGYFALU	Önkéntes Tűzoltó Egyesület 1893-1914
SZAPORCA	Polgári Olvasó, Gazda- és Daloskör 1914-1932
TEREHEGY	önkéntes Tűzoltó Egyesület 1894-1900 Népbank 1894-1899

VILLÁNY	Villányi Ipartestület 1883-1914 (módosított alapszabály 1890-ben és 1912-ben) Temetkezési Egylet 1884-1922 (1884-ben 27, 1922-ben 32 tag) Kölcsönös önszegélyező Egylet 1891-1900 önkéntes Tűzoltó Egyesület 1892-1914 (alapszabály-módosítás 1902-ben és 1905-ben, 1893-ban és 1902-ben 43 tag) Szent József Temetkezési Egylet 1894-1922 (1899-ben 32 tag) Villányi Bortermelők Egyesülete 1902-1914 (1902-ben 91 tag) ChevraChadischa (Szent Egylet) 1905-1914 (1908-ban módosított alapszabályok, 1908-ban 26 tag) Kaszinó 1906-1912 (módosított alapszabály 1907-ben) Magyarországi Munkások Rokkant és Nyugdíj Egylete Villányi Fiókpénztára 1906-1922 (1906-ban 87 tag) Kölcsönös Segélyező Egylet 1909-1914 Villányi Izraelita Iskolaegyesület 1910-1914 (1910-ben 21 tag)
VOKÁNY	Katolikus Kör 1913-1914 Szent József Temetkezési Egylet 1894-1945 önkéntes Tűzoltó Egyesület 1911-1914 (1891-től már létezett egy tűzoltó egyesület 1899-ig, az alapító tagság 70 fő volt)

Forrás: Márfi Attila: Baranya vármegye egyesületei 1867-1914 I. rész

A járás településein legnagyobb számban tűzoltó egyesületek működtek (az összes szervezet 22%-a). A társaskörök és olvasókörok száma is jelentős. Jellemzően a kisebb településeken működő szervezetek tevékenységi köre kevert; pl. Szaporcán egyetlen szervezetként működő Polgári Olvasó, Gazda- és Daloskör (1914-1932). A járás településein jelentős még a temetkezési egyesületek (11%), a segélyezéssel foglalkozó szociális, illetve felekezetekhez köthető szervezetek (9-9%) és a gazdakörök (7%) száma. Kisebb

számban, de működtek szakmai szervezetek, ifjúsági szervezetek, kaszinó és népbank is az egyes településeken.

A szervezetek nagy része a századfordulót megelőző és azt követő évtizedekben jött létre. A Siklóson megfigyelhető közösség-szerveződési folyamatok csak késve és gyengébb hatásokkal jelentkeztek a vonzáskörzetben lévő kisebb településeken.

A közösségi tevékenységek mintázata a járás településein jól mutatja a helyi prioritásokat és preferenciákat, amelyek a központi jellegű településeken megfigyelhető mintázatoktól eltéréseket mutatnak, ugyanakkor a megye más térségeivel szemben a polgárosodás viszonylag magasabb szintje figyelhető meg. A járás településeinek sorából Beremend, Harkány és Villány emelhető ki, amelyek, nagyobb lakosságszámú és részben központi funkciókat is ellátó településként a térség kisebb településeihez képest sokkal intenzívebb közösségi tevékenységeket mutatnak.

A két világháború között a Siklósi járás településein az egyesületi, közösségi élet csak pislákol. Jellemzően az országos szervezetek újonnan létrejött tagszervezeteinek működése élénkebb. A Siklósi járás településeinek szervezeteit a két világháború közötti korszakban az alábbi táblázat mutatja be:

ALSÓSZENTMÁRTON	Katolikus Leánykör 1944. VIII. 6.-1946. 20 alapító tag, Római Katolikus Olvasó és Dalegylet 1928. II. 11.-1933. 23 alapító tag, Önkéntes Tűzoltótestület 1932. IV. 4.-1949. 45 alapító tag
------------------------	--

BEREMEND	Polgári Olvasókör 1924. V. 10.-1946. 53 alapító tag.
	Önkéntes Tűzoltótestület 1926. I. 21.-1947. 32 alapító tag.
	Polgári Lövészegyesület 1928. IV. 5.-1940. 1930, 1935-ben alapszabály-módosítás. 19 alapító tag.
	„Hubertus” Vadász és Vadvédő Társaság 1928. V. 15, 1938. 12 alapító tag, 1932-ben 12 tag.
	Keresztényszocialista Építőmunkások Országos Szövetsége helyi csoportja 1936. VIII, 30.-1945. 123 alapító tag.
BEREMEND	Szociális Misszió Egyesület helyi csoportja 1937—1944.
	Magyarországi Németek Szövetsége helyi csoportja 1941-1945.
	Országos Egészségvédelmi Szövetség helyi csoportja 1941. VI. 13.-1945. 21 alapító tag.
	Temetkezési Biztosító Egyesület 1920-as évek—1945. Alapszabályait 1943. III. 7-én módosították.
	Sport Egyesület ?-1945
	Sport Club ?-1936.
BISSE	Önkéntes Tűzoltótestület 1932. II. 26.-1945. 56 alapító tag.
	Országos Magyar Parasztszövetség helyi csoportja 1942. III. 2. -1945. 33 tag, 1943-ban 56 tag.
	Vadásztársaság 1946. VIII. 4.-? 14 alapító tag.
CUN	Református Olvasókör 1925. I. 18.-1938. 40 alapító tag.
	Önkéntes Tűzoltótestület 1934. V. 25.-1947. 44 alapító tag és 21 pártoló tag.
CSARNÓTA	Önkéntes Tűzoltótestület 1932. II. 24.-1946. 45 alapító tag.

DIÓSVISZLÓ	Diósvizsló és Vidéke Hangya Fogyasztási és Értékesítő Szövetkezet 1917. XI. 18.-?
	Önkéntes Tűzoltótestület 1928-1945. 25 alapító tag.
	Polgári Lövészegyesület 1928. IX. 13.-1940. 1935-ben alapszabály-módosítás. 22 alapító tag, 1930-ban 44 tag.
DRÁVACSEHI	„Drávamelléki Szent Antal Olvasókör 1937.III.20.-1945. 34 alapító tag.
DRÁVAPISKI	Polgári Olvasókör 1925. IV. 26.-1938. 24 alapító tag.
	Önkéntes Tűzoltótestület 1934. VIII. 13.-1945. 45 alapító és 19 pártoló tag.
EGYHÁZASHARASZTI	Polgári Olvasókör 1921. XII. 26.-1942. 38 alapító tag.
	Levente Egyesület 1926.III.8.-? 32 alapító tag.
	Polgári Lövészegyesület 1930. IV. 22.-1940. 1935-ben alapszabály-módosítás. 106 alapító tag.
	Önkéntes Tűzoltótestület 1932. IV. 3.-1945. 43 alapító tag.
	Országos Egészségvédelmi Szövetség helyi szervezete 1942.III.14.-1945. 20 alapító tag.
	Magyarországi Németek Szövetsége helyi csoportja 1942. X. 11.-1945. 38 alapító tag.
GARÉ	Levente Egyesület 1926-1938.
	Falu Országos Földmíves Szövetség helyi szervezete 1927. VIII. 31.-1944.
	Polgári Lövészegyesület 1930-1941. 1935-ben alapszabálymódosítás.
	Dalkör 1937. IV. 10.-1945. 22 alapító tag.
	Magyar Országos Parasztszövetség helyi csoportja 1942.V. 25.-1945. 45 alapító tag.

GORDISA	Polgári Olvasókör 1924. IV. 21.-1944. 49 alapító tag.
	Dalaskör 1936.III.5.-1945. 22 alapító tag.
	Gazdakör 1942. IV. 11.-1945. 33 alapító tag.
HARKÁNY	Polgári Lövészegyesület 1930. IV. 15.-1940. 1935-ben alapszabály módosítás. 133 alapító tag.
	Dalegylet 1933. X. 1.-? 24 alapító tag.
	Sport Club 1926-1938.
	Országos Stefánia Szövetség fiókszervezete 1935. IV. 17.1945. 97 alapító tag.
	Légoltalmi Liga helyi csoportja 1944. I. 27.-1945. 84 alapító tag.
	Vadásztársaság 1946. VIII. 11.-?
HERCEGSZENTMÁRTON	Magyarországi Németek Szövetsége helyi csoportja 1941 - 1945.
ILLOCSKA	Magyarországi Német Népművelődési Egyesület helyi választmánya 1935. V. 23.-1940. 66 alapító tag.
	Magyarországi Németek Szövetsége helyi csoportja 1941 - 1945.
IVÁNBATTYÁN	Magyarországi Német Népművelődési Egyesület helyi választmánya 1935.III.1.-1940. 55 alapító tag.
	Magyarországi Németek Szövetsége helyi csoportja 1941. I. 31.-1945.
KÉMES	Önkéntes "Tűzoltótestület 1926. VII. 6.-1945. 1927-ben 16 tag.
	Polgári Lövészegyesület 1928. VI. 6.-1940. 1930-ban 72 tag.
	Országos Stefánia Szövetség helyi fiókja 1933. XI. 5.-1945. 223 alapító tag.
KISHARSÁNY	Polgári Lövészegyesület 1929-1940. 24 alapító tag.

KISJAKABFALVA	Magyarországi Német Népművelődési Egyesület helyi választmánya 1927. XI. 17.-1941. II. 26. 66 alapító tag.
	Magyarországi Németek Szövetsége helyi csoportja 1941-1945.
KISKASSA	Levente Egyesület 1926-1938. 1937-ben beolvadt az újpetrei körjegyzőségi Levente Egyesületbe.
	Magyarországi Német Népművelődési Egyesület helyi választmánya 1935. II. 6.-1941. I. 3. 134 alapító tag.
	Magyarországi Németek Szövetsége helyi csoportja 1941-1945.
KISTAPOLCA	Önkéntes Tűzoltótestület 1932. VII. 2.-1945. 36 alapító tag
	Gazdakör 1943. III. 28.-1945. 32 alapító tag.
KOVÁCSHIDA	Polgári Olvasókör 1925. XII. 31.-1945. 50 alapító tag.
	Polgári Lövészegyesület 1930. IV. 12.-1940. 1935-ben körjegyzőségi egyesületként működött. 131 alapító tag, 1935-ben 106 tag.
	Országos Stefánia Szövetség helyi csoportja 1933. XI. 26.— 1945. 102 alapító tag.
LAPÁNCSA	Levente Egyesület 1926-1940. 1937-ben beolvadt a körjegyzőségi egyesületbe. 1932-ben 23 tag.
	Magyarországi Németek Szövetsége helyi csoportja 1941-1945.
MAGYARBÓLY	Magyarbóly és Vidéke Vadvédő és Vadásztársaság 1925. I. 18.-1944. 1932-ben 9 tag.
	Gazdakör 1924. IX. 7.-1945. 46 alapító tag.
	Levente Egyesület 1925. X. 8.-1937. 1932-ben 94 tag.

	Polgári Lövészegyesület 1930. V. 28.-1941. 1937-ben körjegyzőségi egyesületté alakult. 1932-ben 210 tag.
	Országos Stefánia Szövetség fiókszövetsége 1935.III.3. - 1945. 98 alapító tag.
	Magyar Vöröskereszt helyi fiókegylete 1940. I. 24.-1945.
	Magyarországi Németek Szövetsége helyi csoportja 1941 – 1945.
	Vadásztársulat 1945—? 9 alapító tag.
MÁRIAGYÚD	Református Dalkör 1928. II. 26.-1945. 1936-ban alapszabály módosítás. 37 alapító tag.
	Polgári Lövészegyesület 1930. IV. 15.-1940. 42 alapító tag.
	Katolikus Kör 1936.III.1.-1945. 49 alapító tag.
NAGYHARSÁNY	Polgári Lövészegyesület 1927. X. 20.-1940. 1935-ben módosított alapszabály. 14 alapító tag, 1930-ban 91 tag.
	Polgári Olvasókör 1933-1949.
	Önkéntes Tűzoltótestület 1934. IV. 29.-1947. 24 alapító tag.
	Katolikus Kör 1936. I. 1.-1945. 58 alapító tag.
	Sport Egyesület 1936—?
NAGYHARSÁNY	Iparos Olvasókör 1942.III.22.-1945. 89 alapító tag.
	Magyar Parasztszövetség helyi szervezete 1943. VIII. 1.-1945. 60 tag.
NAGYTÓTHFALU	Polgári Lövészegyesület 1930. IV. 12.-1940. 1935-ben módosított alapszabály. 82 alapító tag.
NÉMETMÁROK	Németmárok és Környéke Hidegvérű Lótenyésztő Egylet 1926. IV. 22.-1937. 14 alapító tag.

	Levente Egyesület 1925. X. 6.-1945. 38 alapító tag.
	Polgári Lövészegyesület 1927. VI. 5.-1940. 1937-ben körjegyzőségi egyesületté alakult, 30 alapító tag, 1932-ben 38 tag.
	Magyarországi Német Népművelődési Egyesület helyi választmánya 1927. XI. 7.-1940. 1932-ben 25 tag.
	Magyarországi Németek Szövetsége helyi csoportja 1941II. 20.-1945.
NÉMETPALKONYA	Magyarországi Német Népművelődési Egyesület helyi választmánya 1927. XII. 29.-1940. 1935-ben módosított alapszabály.
	Magyarországi Németek Szövetsége helyi csoportja 1941 - 1945.
OLD	Levente Egyesület 1926.III.3.-1940. 1935-ben alapszabálymódosítás.
	önkéntes Tűzoltótestület 1932. VII. 2.-1946. 44 alapító tag.
PETERD	Levente Egyesület 1926-1940. 1937-ben körjegyzőségi egyesületté alakult
PÉCSDEVECSER	Levente Egyesület 1926-1940. 1937-ben beolvadt a körjegyzőségi egyesületbe.
	Magyarországi Német Népművelődési Egyesület helyi választmánya 1935. V. 23.-1945. 60 alapító tag.
	Magyarországi Németek Szövetsége helyi csoportja 1941 - 1945.
RÁCZPETRE / ÚJPETRE	Levente Egyesület 1926-1940.
	Önkéntes Tűzoltótestület 1926-1945.
	Magyarországi Német Népművelődési Egyesület helyi választmánya 1927. XI. 22.-1940.
	Körjegyzőségi Polgári Lövészegyesület 1930-1940.

SIKLÓSNAGYFALU	Levente Egyesület 1926. II. 26.-1940. 15 alapító tag.
	Önkéntes Tűzoltótestület 1932. VII. 2.-1946. 40 alapító tag.
	Gazdakör 1943. V. 2.-1945. 53 alapító tag.
SZAPORCA	Önkéntes Tűzoltótestület 1934. V. 24.-1945. 41 alapító tag és 30 pártoló tag.
SZAVA	Önkéntes Tűzoltótestület 1932. II. 24.-1945. 48 alapító tag.
TEREHEGY	Polgári Dalosegyesület 1937. I. 5.-? 31 alapító tag.
	Önkéntes Tűzoltótestület 1942. II. 22.-1945. 28 alapító tag.
TÉSENFÁ	Önkéntes Tűzoltótestület 1934. V. 14.-1945. 16 alapító tag és 20 pártoló tag.
TÚRONY	Önkéntes Tűzoltótestület 1932. II. 25.-1945. 46 alapító tag.
ÚJPETRE	Római Katolikus Olvasókör 1935. II. 27.-1945. 91 alapító tag.
	Katolikus Agrárifjúsági Legényegylet 1938. XI. 27.-1945. 30 alapító tag.
	Katolikus Leánykörök Szövetsége helyi csoportja 1943. XII. 1.-1945. 12 alapító tag.
	Magyarországi Németek Szövetsége helyi csoportja 1941-1945.
VILLÁNY	Sport Club 1923. VII. 25.-1944. 1932-től szüneteltette a működését.
	Levente Egyesület 1925. X. 6.-1940. 1932-ben 61 tag.
	Magyarországi Német Népművelődési Egyesület helyi választmánya 1926. I. 21.-1940. 1932-ben 81 tag.
	Római Katolikus Legényegylet 1926. X. 22.-1945. 1932-től szüneteltette a működését. 40 alapító tag.
	Polgári Lövészegyesület 1930. V. 28.-1940.

	Magyar Nemzeti Szövetség Baranyavári járási Köre 1934.X. 28.-? 74 alapító tag.
	Magyar Vöröskeresztgyelet helyi fiókegylete 1935. IX. 26.1945.
	Katolikus Agrárfújásági Legényegylet helyi szövetsége 1938.XI. 10.-1945. 52 alapító tag.
	Magyarországi Németek Szövetsége helyi csoportja 1941-1945.
	Országos Egészségvédelmi Szövetség helyi választmánya 1943. VIII. 26.-1945.
VILLÁNYKÖVESD	Polgári Lövészegyesület 1930. IV. 12.-1940. 1935-ben alapszabály módosítás, 46 alapító tag.
	Magyarországi Németek Szövetsége helyi csoportja 1941 - 1945.
VIRÁGOS	Magyarországi Német Népművelődési Egyesület helyi választmánya 1936. II. 22.-1940. 55 alapító tag.
	Magyarországi Németek Szövetsége helyi csoportja 1941. I. 3.-1945.
VÓKÁNY	Levente Egyesület 1925-1940. 60 alapító tag.
	Polgári Lövészegyesület 1930. IV. 15.-1940. 1935-ben módosított alapszabály. 86 alapító tag.
	Magyarországi Német Népművelődési Egyesület helyi választmánya 1930-1941. II. 26.
	Magyarországi Németek Szövetsége helyi csoportja 1941-1945.

Forrás: Márfi Attila: Baranya megye egyesületeinek vizsgálata 1915-1950. In: Baranyai helytörténetírás. A Baranya Megyei Levéltár évkönyve, 1987/1988. Pécs, 1988

A vizsgált időszak szervezeteit vizsgálva látszik, hogy a korábban működő szervezetek egy része újra alakult, és a korábbival megegyező területen tevékenykedett tovább. A szervezett közösségi tevékenységek olyan településeken is megjelentek, ahol korábban nem voltak társadalmi szervezetek. Ezek tevékenysége többnyire megegyezett az I. világháborút megelőzőekkel, de előfordult a nagyobb településekhez hasonló működési körű szervezetek létrehozása is. Az országos tömegszervezetek helyi szervezetei is feltűntek a településeken (Vöröskereszt fiókszervezetei, Magyar Parasztszövetség helyi szervezetei, Magyarországi Németek Szövetségének helyi szervezetei). A települések nagy részén a két világháború között polgári lövészegyesületek és levente-egyesületek működtek.

A fenti táblázatból jól látszik, hogy a szervezetek működése nem volt mindig folyamatos. A két világháborút követő időszakban több szervezet megszűnt, átalakult. De volt olyan szervezet is, amelyik még 1949-1950-ben is működött. Néhány egyesületi típus megszűnése az államosítások, intézményesítések következtében törvényszerű volt. Így szűntek meg több helyen az önkéntes tűzoltó egyesületek, a temetkezési egyesületek. A központi irányítású, politikai indíttatású mozgalmak szervezeti formái nem tudtak szervesen beépülni a települések életébe.¹⁷ A II. világháború után kiépülő társadalmi rendszerben a Siklósi járásban működő szervezetek is nagyrészt megszűntek, elsorvadtak.

¹⁷ Uo.

Sellyei járás: történeti áttekintés

Sellyei járás 2013-tól létezik újra, székhelye Sellye. A 2012. évi adatok szerint a 493,69 km² területű járás népessége 14166 fő, népsűrűsége 29 fő/km². A járáshoz 36 település, egy város (Sellye) és egy nagyközség (Vajszló) tartozik. A járás lakosságának 19%-a él a járás székhelyén, Sellyén, 12%-a él Vajszlón. A járás legkisebb települése a mindössze 47 fős Tengeri. A járás települései a következők:

Település	Rang	Népesség
Sellye	város	2752
Vajszló	nagyközség	1694
Felsőszentmárton	község	881
Baksa	község	769
Csányoszró	község	668
Drávafok	község	503
Bogádmindszent	község	431
Hegyszentmárton	község	408
Drávasztára	község	398
Gilvánfa	község	369
Téseny	község	323
Magyarmecske	község	309
Zaláta	község	278
Bogdása	község	276

Lúzsok	község	266
Kisszentmárton	község	261
Piskó	község	241
Hirics	község	232
Kákics	község	227
Kórós	község	222
Sámod	község	217
Magyartelek	község	216
Baranyahídvég	község	202
Drávaiványi	község	196
Sósvertike	község	184
Adorjás	község	181
Kisasszonyfa	község	178
Ózdfalu	község	177
Okorág	község	167
Vejti	község	160
Páprád	község	153
Nagycsány	község	152
Besence	község	121
Drávakeresztúr	község	109
Marócsa	község	86
Kemse	község	57
Markóc	község	55

Tengeri	község	47
---------	--------	----

A Sellyei járást északról a Szigetvári és Szentlőrinci járás, nyugatról a Somogy megyéhez tartozó Barcsi járás, keletről a Pécsi és a Siklói járás, délről pedig a Magyarország és Horvátország közötti határt képező Dráva folyó határolja. A járás területe elhelyezkedésénél fogva kevésbé tartozik a térség központi településeinek közvetlen vonzáskörzetébe. A járás nagy része a Dráva folyót kísérő síkság, amely a nagyrészt sík térfelszín ellenére is a változatos táj, erdőkkel, fás legelőkkel, vizes rétekkel, holtágakkal és tavakkal.

Az alapvetően kis- és aprófalvas térség igazgatási, funkcionális központja Sellye, azonban a járás második legnagyobb települése, Vajszló is rendelkezik központi szerepkörrel. Bár öt nagyobb város, Siklós, Harkány, Szigetvár, a Somogy megyei Barcs és Pécs is a közelben van, a terület periférikus. Az Ormánság jellegzetessége az aprófalvas, kis lélekszámú településszerkezet. A térségben csupán Vajszló és Sellye lakosságszáma haladja meg az 1000 főt. Járási viszonylatban még Baksa, Csányoszló és Drávafok tekinthető nagyobb településnek, lakosságszámuk 500 és 1000 fő közötti. A járás többi települése 500 fő alatti kis- és aprófalva. A Sellyei járás területén – a Siklói járás mellett – található az ormánsági települések jelentős része.

Az ország és Baranya megye egyik ismert tájegysége, az Ormánság. A térség jellemzően aprófalvas, a települések egymástól nem túl nagy távolságra helyezkednek el. Ebből adódóan a közúthálózat is meglehetősen sűrű, eltérő minőségű utakkal. A térség gazdasági és társadalmi szempontból is

komoly nehézségekkel küzd. Jelentős a munkanélküliség, az elvándorlás és a lakosság elöregedése is. A térség településein több nemzetiség él együtt: az ormánsági magyarok, a Villány környéki németek, délen a szerb-horvátok, a sokácok és a roma közösségek. Az elmúlt évtizedek demográfiai folyamatai néhány településen teljesen megváltoztatták a korábbi arányokat. A leszakadás, a szegregációs folyamatok és a kedvezőtlen gazdasági helyzet számtalan korábbi gazdasági, társadalmi és környezeti tényezőre vezethető vissza. A kedvezőtlen folyamatokat az elmúlt évtizedekben sem sikerült megállítani. A települések önmaguk az esetek többségében nem képesek e kedvezőtlen folyamatokat kezelni és fejlődési pályára állni.

Az ipar hiánya miatt az alapvetően kedvező természeti és kulturális adottságokkal bíró terület eltartóképesége alacsony. A Dráva teljes hullámtere a Duna-Dráva Nemzeti Park része. Az erdők és a mocsarak többsége, illetve a Villányi hegység vonulata természetvédelmi terület (Natura 2000). A táj változatos, de a korábbi folyószabályozás eredményeképpen a Dráva-sík egyre jobban kiszáradt. A mellékágak és holtágak egy része elvesztette a kapcsolatát a Drávával, ez jelentősen befolyásolja a terület mezőgazdaságát. Az Ős-Dráva Program a terület korábbi vízháztartását legalább részben vissza kívánja állítani. A természeti, környezeti adottságok elvileg változatos mezőgazdasági tevékenységet tesznek lehetővé.

A terület lakossága – néhány, többségében roma lakossággal bíró település kivételével – folyamatosan csökken. Ennek oka az elvándorlás, az elöregedés és az alacsony születésszám. A fiatalabb, mobilabb,

képzettséggel és szakmával rendelkezők vándorolnak el. Ez még inkább növeli a térségben élők hátrányos helyzetét. A helyi munkalehetőségek hiánya néhány településen drámai méreteket ölt. Bár a térség foglalkoztatási mutatói az elmúlt években a közfoglalkoztatás hatására némileg javultak, ez azonban komoly strukturális változásokat nem eredményez, a mezőgazdasági tevékenységek mellett az egyéb termelőtevékenységek szinte teljesen hiányoznak. Nincsenek nagyfoglalkoztatók, és a közép vállalkozói szféra is minimális. A közszolgáltatások a legtöbb esetben csak a térség nagyobb településein érhetőek el.

Az ormánsági terület – részben a korlátozott közlekedési lehetőségek miatt (Drávaszabolcs és Barcs között nincs határátkelő) – nem rendelkezik intenzív gazdasági, társadalmi és kulturális kapcsolatokkal Horvátországgal (a horvát Dráva-mente, hasonlóan az Ormánsághoz, szintén hátrányos helyzetű térség, komoly gazdasági és társadalmi kihívásokkal).

Összességben elmondható, hogy bár a járás súlyos strukturális hátrányokkal küzd, az Ormánság olyan természeti erőforrásokkal és turisztikailag is hasznosítható kulturális értékekkel bír, mely megfelelő gazdasági és területfejlesztési stratégiával új fejlődési pályára állíthatja a térséget.

Az elmúlt években egyre több turista keresi fel a térséget és tölt hosszabb-rövidebb időt a környéken. A terület sok településén maradtak meg a festett, fakazettás református templomok, amelyek megmentése, felújítása, illetve kutatása állami és uniós forrásokból folyamatos, különleges színfolttal gazdagítva a térség turisztikai kínálatát. A kulturális,

illetve építészeti örökség mellett egyre jelentősebb azok száma, akik a terület különleges természeti értékeit kívánják megismerni. A Dráva, a folyót kísérő holtágak és tavak, a ritkaságnak számító vízparti, vízi élőhelyek flórája és faunája ezt a lehetőséget kínálja.

A térségben a Dráva mellett a legjelentősebb vízterületek a Mrtvica, Felsőszentmárton határában; Bresztik, Vájás-tó, Zaláta Ó-Dráva határában; Fekete-tó Zaláta határában; Piskói-tó (Versági-tó) Piskó határában, valamint a Hótedra és a Mattyi-tó Gordisa határában. Ezen kívül a baranyai Dráva-síkon még három nagy holtág (Kovácsdai-tó, Recska-tó, Boros-Dráva), illetve két nagy holtág-rendszer (Szaporcai Ó-Dráva, Kísszentmártoni holtágrendszer a Majláthpusztai-tóval) tekinthető jelentősnek.

E vízterületek elsősorban a helyi, másodsorban a megyei horgász igényeket szolgálják ki, de természetesen az ország más területéről is rendszeresen keresik fel horgászok a Drávát, a holtágakat és tavakat. A vízterületek menedzselése különböző szervezetek, egyesületek kezelésében van, ahol az egyes szereplők az adott vízterületek kínálatával versenyeznek az idelátogatókért. Annak ellenére, hogy alapvetően hasonló kínálati elemekkel és horgászlehetőségekkel rendelkeznek, lényeges különbségek lehetnek a horgászati lehetőségek, a fogható halfajták, az árak és a kapcsolódó szolgáltatások tekintetében.

A térség a Siklói járás területéhez hasonlóan régóta lakott. Története szorosan összefügg a járás nagyobb települései, Sellye és Vajszló történetével. Sellye első írásos említése 1292-ből való. A hozzá tartozó uradalom részét képezte Felsőszentmárton és Révfalu is, de az oklevelek

alapján a birtoknak Dráván túli területei is voltak. A települést 1332-ben már mezővárosként említik, vásártartási joggal. A térség gazdasági, társadalmi és kulturális központjaként funkcionáló települést a törökök elfoglalták, palánkvárát felégették. Sellye a hódoltság időszakában is a térség gazdasági, közigazgatási és adminisztratív központja volt. A török uralom után Sellye először a Batthyány család, az 1800-as évek elejétől pedig a Draskovich család birtoka. Mindkét főúri család sokat tett a térség és a település fejlődéséért. Draskovich Iván nevéhez fűződik a Sellye központjában található kastély körüli található arborétum létrehozása, amely 1965 óta természetvédelmi terület.

A térség központjaként fejlődő Sellyén 1817-ben Bernhard Antal pécsi polgár megépíti a Duna első gőzhajóját, a Carolinát. Míg az Ormánság népességszáma 1870 és 1910 között szinte alig változott, Sellye népessége ugyanezen időszak alatt jelentős növekedést mutat. Ez növekedés központi szerepkörének, fejlődő gazdaságának, kereskedelmének, és a századfordulón megépült vasútnak köszönhető.¹⁸

Az I. világháborút, illetve a szerb megszállást követő határrendezés következtében Sellye, bár térségi központi jellegét folyamatosan megőrizte, korábbi jelentőségéből veszített, határmenti településsé vált. Osztozott a térség gazdasági és társadalmi szempontból is egyre perifériusabb helyzetével. 1949 után drámai változás következett be a térség demográfiai folyamataiban. A terület földrajzi és politikai (határsáv) elszigetelődése, a nagyvárosokban bekövetkezett iparosítás hatása az Ormánságban

¹⁸ Sellye város története. <https://www.sellye.hu/sellye-varos-tortenete>

drasztikus népességszám-csökkenést eredményezett. 1949-hez képest az Ormánság lakosságának közel egyharmadát veszítette el.¹⁹ Ez Sellyét nem érintette, mert az itt lévő munkahelyek a környező falvak lakosságát „felszívták”.²⁰ Sellye 1970-től nagyközség, 1997-től város, 2013-tól pedig járási székhely.

A kisvárosias hangulatú és a hagyományos építkezést részben őrző település fontos műemléke a központban található a Draskovich kastély. A Batthyányak által épített barokk kastély egy része a 16. századból való, a keleti, nyugati és déli szárnyak 1745-50 között épültek.²¹ A településkép fontos elemei, így például a református és katolikus templom, a malom, az uradalmi magtár és istálló, a pásztorház helyi védelem alatt állnak. A térség gazdag néprajzi hagyományait és tradícióit a Kiss Géza Ormánsági Múzeum mutatja be, amelynek udvarán az idelátogatók egy ormánsági talpasházat is megtekinthetnek. Sellye városi termálfürdője egy 4 hektáros parkban helyezkedik el.

A térség második legnagyobb települése a Sellyétől 12 kilométerre fekvő Vajszló. A település – mely először 1244-ben szerepel oklevelekben – később a margit-szigeti apácák sámodi uradalmához tartozott, és a török hódoltság alatt is lakott volt. Vajszló a 19. század végétől erőteljes fejlődésnek indult. Az I. világháború után a lendület megtört; Vajszló is osztozott a térség gazdasági, társadalmi hanyatlásában. A vasúti közlekedés

¹⁹ A negatív demográfiai folyamatokhoz az elvándorláson kívül az egykezésnek nevezett, az Ormánságban elterjedt szokás is közrejátszott: az egy gyermekes családmodell rendszerint a népesség gyors csökkenését és elöregedését eredményezik hosszabb távon.

²⁰ Sellye város története. <https://www.sellye.hu/sellye-varos-tortenete>

²¹ Uo.

2007-ben megszűnt, tovább fokozva a település elszigetelődését és periférikus helyzetét.

A Sellyei járás különleges építészeti és természeti emlékei – elsősorban az ormánsági festett, fakazettás református templomok, a Dráva-mente páratlan természeti értékei, a Dráva Nemzeti Park, Sellye barokk kastélya – az elmúlt években egyre nagyobb idegenforgalmi vonzerővel bírnak és évről évre több látogatót vonzanak a térségbe.

A közösségi tevékenységek Sellyén a 19. század második felétől 1990-ig

A 19. század második felétől az 1950-ig a legtipikusabb közösségi szervezetek a szakmai egyesületek, a kulturális, népnevelési tevékenységet folytató egyesületek, társasági egyesületek, a közhasznú és segélyező egyesületek, sportegyesületek voltak. Sellyén a 19. század második felétől a közösségi tevékenységek hasonlóak voltak a városiasabb településekéhez, de kisebb számban jöttek létre egyesületek. Márfi Attila adatai szerint²² az I. világháborúig csupán 11 szervezet kezdte meg működését Sellyén. A település legrégebbi szervezete az 1869-ben létrejött Casinó, amely 1923-ig folytatta működését. A helyi társadalom érdeklődését jól mutatja, hogy a szervezetnek 1885-ben már 56 tagja volt. A településen szintén fontos szerepet töltött be az Önkéntes Tűzoltó Egyesület (1888-1945), az Önszegélyező Egylet (1891-1900), a Sellyei Ipartestület (1891-1898), a Sellyei Ipartestület helyett 1898-ban alakult, és 1949-ig működő Baranyasellyei Ipartestület, a sellyei Vadásztársaság (1899-1922) az Iparosok és Kereskedők Köre, amely az 1892-ben megalakult Olvasókörből jött létre 1902-ben és 1948-ig működött folyamatosan. Az utóbbi szervezetnek a rendelkezésre álló adatok szerint 1910-ben 82 tagja volt. Sellyén működött még 1909-1945 között a Jótékony Nőegylet (1909-ben 97 taggal), a Szociális Missió Szövetség Sellyei Szervezete (1912—1945), illetve a Dalos Egyesület (1914-1950) is.²³

²²Márfi Attila: Baranya vármegye egyesületei 1867-1914 I. rész. In: Baranyai helytörténetírás. A Baranya Megyei Levéltár évkönyve, 1985-1986. Pécs, 1986

²³ Uo.

A szervezetek nagy része folyamatosan működött a vizsgált időszak alatt, a megszűnések több esetben a korábbi szervezet átalakulása miatt történtek. Az I. világháború után Sellyén is ugyanazok a közösségi folyamatok figyelhetők meg, mint Siklóson, de kisebb mértékben.

A két világháború közötti időszak egyik sajátossága a közösségi tevékenységek területén, hogy országos szervezetek hoztak létre területi kirendeltségeket, fiókokat. Ez Sellyére is jellemző azzal, hogy az I. világháborút megelőzően létrejött szervezetek jelentős része a két világháború között is tovább működik.

Az egyesületi élet Sellyén a II. világháború után szinte teljesen megbénult. A tevékenységek folytatásához hiányzott a megfelelő anyagi háttér, és a kialakuló társadalmi állapotok sem kedveztek a klasszikus értelemben vett közösségi tevékenységek újra indulásához. Az új társadalmi berendezkedés 1949 után elsősorban saját tömegszervezeteinek kialakítását támogatta. 1945-től 1950-ig Baranyában összesen 465 egyesületet szüntettek meg, sorvasztottak el. (Főleg adminisztratív úton: az egyesületeket megszüntető rendelet hivatalosan nem jelent meg, csak ezek korlátozásáról adtak ki belügyminiszteri rendeleteket). 1945-1950 között Baranya megyében csupán 47 új egyesület alakult. A szervezett, öntevékeny társadalmi tevékenységek helyébe a hatalom által ellenőrzött, központosított mozgalmak szervezetei azonban a nem pótolták a társadalmi önrendelkezés és önkéntesség alapján szerveződött, hagyományos, polgári közösségi tevékenységeket. Erre csak az 1980-as évek második felétől nyílt újra lehetőség.

A közösségi tevékenységek Sellyei járás településein a 19. század második felétől 1990-ig

A 19. század második felétől a járás településein is létrejöttek az első társadalmi szervezetek. A rendelkezésre álló adatok szerint a járás első szervezete az 1983-ban Bogdásán létrejött Önkéntes Tűzoltó Egyesület, amely azonban csupán hét évig működött, 35 taggal.

Baksa	Gazdakör 1903-1906 (30, 40 tag)
Bogdása	Önkéntes Tűzoltó Egyesület 1893-1900 (35 tag)
Csányoszró	Gazdakör 1910-1949
Drávaiványi	Önkéntes Tűzoltó Egyesület 1896-1902 (34 tag)
Kemse	Gazdakör 1908-1948
Kisasszonyfa	Római Katholikus Olvasó és Gazdakör 1906-1950 (1906ban 64 tag)
Kisszentmárton	Önkéntes Tűzoltó Egylet 1899-1912 (tűzoltók a vajszlói Tűzoltó Egylethez tartoztak, 10 taggal)
Kórós	Önkéntes Tűzoltó Egyesület 1899-1908 (1899-ben 31 tag, alapszabály-módosítás 1901-ben)
Luzsok	Önkéntes Tűzoltó Egyesület 1899-1900 (Vajszlóhoz tartozott 10 taggal)
Magyarmecske	Casinó 1907-1950 (1909-ben 19 tag)
Ózdfalu	Római Katolikus Olvasó és Gazdakör 1908-1914 (1908-ban 25 tag)
Sósvertike	Gazdakör 1908-1939
Téseny	Gazdaszövetség 1913-1950
Vajszló	Önkéntes Tűzoltó Egyesület 1897-1914 Casinó 1892-1908 Népbank, mint Kölcsönös Segélyező Egylet 1897-1914

A 37 településből álló selyei járás 14 községben működött valamilyen közösségi szervezet. Egynél több társadalmi szervezet csupán Vajszlón tevékenykedett, ahol Önkéntes Tűzoltó Egyesület (1897-1914), Casinó(1892-1908) Népbank, mint Kölcsönös Segélyező Egylet (1897-1914) is működött. A járás településein létrejött szervezetek 38%-a gazdakör, 38%-a pedig önkéntes tűzoltó egyesület. Két településen működött kaszinó (Vajszló, illetve Magyarmecske), és szintén két településen római katolikus olvasó és gazdakör (Ózdfalu, illetve Kisasszonyfa). Az előbbi szervezet-típusokon kívül csupán Vajszlón működött népbank (Kölcsönös Segélyező Egylet 1897-1914).²⁴

A járásban csak 5 településen működtek folyamatosan az 1949-1950-es évekig az I. világháború előtt létrehozott szervezetek, nevezetesen: Téseny (Gazdaszövetség, 1913-1950), Magyarmecske (Casinó, 1907-1950), Kisasszonyfa (Római Katolikus Olvasó és Gazdakör, 1906-1950) Csányoszró (Gazdakör, 1910-1949) és Kemse (Gazdakör 1908-1948).

A szervezetek viszonylag alacsony száma a hagyományos közösségi formák továbbélését, a tradicionális paraszti társadalom lassú átalakulását, a polgári társadalom fejletlenségét mutatja a térségben. Az ipari és gazdasági fejlődés alacsony szintje, a polgári átalakulás hiánya hátráltatta a közösségi tevékenységek újjászerveződését. A Selyei járás településein működő egyesületek a két világháború között az alábbiak voltak:

²⁴ Kiss Z. Géza adatai alapján (Kiss Z. Géza: Vajszlómegújulása. Ormánsági kálvária 1850-1945. Vajszló Község Önkormányzata. Pécs, 2000, 122-124.o.) Vajszlón ebben az időszakban további három szervezet működött, a Vajszló Olvasó Egylet (1881), Vajszló Polgári Olvasókör (1882), valamint a Vajszló Iparos Olvasókör (1887).

ADORJÁS	Önkéntes Tűzoltóttestület 1934. XI. 13.-1949. 55 alapító és 16 pártoló tag.
BAKSA	Baksa-vidéki Vadásztársaság 1928. VIII. 3.-1945. 12 alapító tag. 1946. VIII. 12-én újból megalakult.
	Polgári Lövészegyesület 1930. IV. 15.-1940.
	Dalkör 1933. XI. 26.-1945. 4 alapító tag, 1934-ben 31 működő és 29 pártoló tag.
BARANYAHIDVÉG	Önkéntes Tűzoltóttestület 1934. XI. 13.-1947. 47 alapító és 20 pártoló tag.
BESENCE	Önkéntes Tűzoltóttestület 1932. III. 12.-1945. 24 alapító tag.
CZINDERYBOGÁD	Polgári Lövészegyesület 1930. IV. 15.-1940.
	Önkéntes Tűzoltóttestület 1932-1947. 12 alapító tag.
CSÁNYOSZRÓ	Gazdakör 1942.III.4.-1945. 51 alapító tag.
	Országos Egészségvédelmi Szövetség 1943. I, 9.—1945. 20 alapító tag.
	Polgári Lövészegyesület 1930. IV. 15.-1940. 1935-ben módosított alapszabályok.
DRÁVAFOK	Polgári Lövészegyesület 1928-1940. Levente Egyesület ?—1940.
FELSŐSZENTMÁRTON	Polgári Lövészegyesület 1928-1940. 1935-ben módosították az alapszabályokat.
	Katolikus Leánykörök Szövetsége helyi csoportja 1941. XI. 16.-1945. 34 alapító tag.
	Sport Egyesület 1946-1950.
HEGYSZENTMÁRTON	Önkéntes Tűzoltóttestület 1934. VI. 3.-1945. 33 alapító tag
HIRICS	Önkéntes Tűzoltóttestület 1932. III. 16.-1945. 16 alapító tag.
KEMSE	Gazdakör 1931. XII. 22.-1945.
KISASSZONYFA	Polgári olvasóköri 1922-1944.

KISSZENTMÁRTON	Önkéntes Tűzoltótestület 1934. VII. 8.-1945. 27 alapító tag.
KÓRÓS	Önkéntes Tűzoltótestület 1934. VII. 15.-1945. 34 alapító tag.
LÚZSOK	Önkéntes Tűzoltótestület 1932.III.16.-1945. 15 alapító tag.
MAGYARMECSKE	Polgári Lövészegyesület 1930. IV. 15.-1940.
	Vadásztársaság 1946. VIII. 4.-? 13 alapító tag.
OKORÁG	Magyar Parasztszövetség helyi szervezete 1943. VII. 11.— 1944. 23 alapító tag,
ÓZDFALU	Önkéntes Tűzoltótestület 1934. V. 31.-1945. 23 alapító tag.
PÁPRÁD	Önkéntes Tűzoltótestület 1932.III.14.-1946. 20 alapító tag.
SÁMOD	Polgári Lövészegyesület 1930. IV. 12.-1940. 39 alapító tag.
	Önkéntes Tűzoltótestület 1934. VIII. 18.-1945. 26 alapító tag.
SÓSVERTIKE	Gazdakör 1930. II.-1945. 37 alapító tag.
VAJSZLÓ	Római Katolikus Ifjúsági Egyesület 1927. X. 2.-1933. 28 alapító tag.
	Polgári Lövészegyesület 1928. VI. 11.-1940. 1935-ben módosított alapszabály. 33 alapító tag, 1930-ban 69 tag.
	Magyar Vöröskereszt Egylet helyi fiókegyesülete 1934. IV. 10.-1945.
	Országos Légoltalmi Liga helyi csoportja 1940. II. 11.-1945. 65 alapító tag.
	„Nimród" Vadásztársaság 1946. VIII. 12.-? 7 alapító tag.
VEJTI	Önkéntes Tűzoltótestület 1934. VI. 7.-1945. 19 alapító tag.

Forrás: Márfi Attila: Baranya megye egyesületeinek vizsgálata 1915-1950. In: Baranyai helytörténetírás. A Baranya Megyei Levéltár évkönyve, 1987/1988. Pécs, 1988

A fenti táblázatból látszik, hogy a korábban működő szervezetek egy része újra alakult, és a korábbival megegyező területen tevékenykedett tovább. A szervezett közösségi tevékenységek olyan településeken is megjelennek, ahol korábban nem voltak társadalmi szervezetek, ezek tevékenysége nagyrészt megegyezik az I. világháborút megelőző jellegzetes tevékenységekkel: a településeken sok gazda, illetve tűzoltóegyesületet találunk. További fontos tendencia, hogy az országos tömegszervezetek helyi szervezetei is feltűnnek a településeken. A települések egy részén a két világháború közötti jellegzetes szervezatként megtalálhatók a polgári lövészegyesületek is.

Kiss Z. Géza tollából sok információ áll rendelkezésre a járás második legnagyobb településéről, Vajszlóról.²⁵ A településen a két világháború közötti időszakban a korábban már említett szervezeteken kívül Katolikus Ifjúsági Egylet is működött. A szervezet 1939-ig létezett, működését Kiss Z. Géza egy 1939-ben felvett, hivatalos leltár alapján rekonstruálta könyvében: „Az Egylet helyiségében 4 db fenyőasztal, 1 db fenyőfa lóca, 1 db rekeszes fenyőszekrény, 5 db tonettszék, 1 db fonott és 1 db karosszék szolgálta a tagok kényelmét. Az olvasni vágyók a könyvtárszekrény 62 kötete közül kereshettek maguknak olvasnivalót. Akinek kedve volt hozzá, 2 db pingpongasztal valamelyikén játszhatott, de akadt itt asztali tekejáték, vassúlyzó, kézi erőmérő is. A szabadban való sportolás emlékére 1 db futball-labda. A falakat 18 db keretezett kép díszítette és egy hosszú nyélen lévő háromszínű zászló. A tagok felsőruháikat falra erősített fémfogasra akaszthatták. Az esti órákban nagyméretű petróleumlámpa szolgáltatta a

²⁵ Kiss Z. Géza: Vajszlómegújulása. Ormánsági kálvária 1850-1945. Vajszló Község Önkormányzata. Pécs, 2000

világítást, télen pedig a terjedelmes, öntöttvaskályha árasztotta a meleget. 12 db színpadi ruhakellék, és egy 2 regiszteres harmónium árulkodik arról, hogy megvoltak itt a korabeli kultúrmunka alapfeltételei is. A bizonyos gyakori teadélutánok emlékét őrzi a bádog takaréktűzhely, a résztvevők szokott számára utal a 30 db porcelán teáscsésze, tányérral és cin kávéskanállal. Valószínűleg ugyanennyi fiatal számára főtt étel szabad tűzön a 15 literes vasbográcsban. Nem tudjuk, miért oszlatta fel a hatóság a maga korában jól működő szervezetet, mert hiteles adataink csak magára a felhasználásra vonatkozóan vannak.”

Napjaink közösségi tevékenységei Baranya megyében és Dél-Baranyában

A Központi Statisztikai Hivatal (KSH) 1993 óta végez éves rendszerességgel teljes körű adatgyűjtést a civil és egyéb nonprofit szervezetek tevékenységéről, gazdálkodásáról, humán erőforrásáról. A felvétel célja a szféra gazdasági és társadalmi súlyának, jelentőségének, valamint a nemzetgazdaság teljesítményéhez és az életminőség javításához való hozzájárulásának a bemutatása.²⁶

A KSH 2017. évre vonatkozó 2019-ben publikált területi statisztikát is tartalmazó adatai alapján²⁷ Magyarországon 61151 szervezet működött. Baranyában 758 alapítvány (a Magyarországon működő alapítványok 3,8%-a), illetve 1786 társas nonprofit szervezet (az országban működő társas nonprofit szervezetek 4,3%-a) folytatott tevékenységet. A megyében szervezetek teljes száma az adatok alapján 2544 (4,2%) volt.²⁸ Baranya megyében az 1000 lakosra jutó szervezetszám 7, amely meghaladja az országos átlagot (6,2). A megyében legnagyobb számban a klasszikus civil szervezetek találhatók meg, számuk 2241, emellett 114 érdekképviselő, illetve 189 nonprofit vállalkozás is működik Baranyában. A következőkben a fent említett területi statisztikai adatok alapján vizsgáljuk a közösségi

²⁶ <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/stattukor/nonprofit/nonprofit17.pdf>

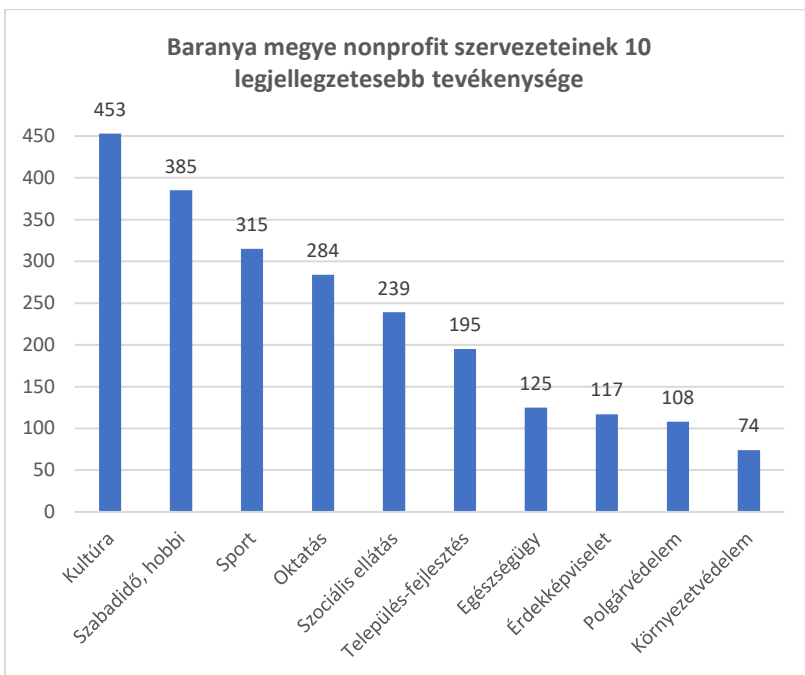
²⁷ A KSH a nonprofit szervezetekre vonatkozó adatbázisokat rendszerint a vizsgált évet követő második évben teszi elérhetővé, ezért az adatok elemzésénél a jelen pillanatban rendelkezésre álló, területi adatokat is tartalmazó 2017-re vonatkozó adatbázis adatait használjuk. A KSH adatai alapján 2019-ben Magyarországon működő szervezetek száma 60 890 volt, amely, bár összességében némi csökkenést mutat, jelentős mértékben nem tér el a 2017-es adatoktól, ezért a 2017-re vonatkozó adatok tendenciái alapján a jelenlegi folyamatok sajátosságaira is következtethetünk.

²⁸ <https://www.nonprofit.hu/tudastar/Nonprofit-szervezetek-Magyarorszagon-2017>

tevékenységeket folytató szervezetek legfontosabb sajátosságait Baranya megyében és Dél-Baranyában.

A megyében működő 758 alapítvány 32%-a (242 szervezet) oktatáshoz kapcsolódó tevékenységet folytat, 18% szociális ellátáshoz kapcsolódik (140 szervezet), 13% a tágran értelmezett kultúrával foglalkozik (98 szereplő), de jelentős még az egészségügy (11%, 94 alapítvány), a település-fejlesztés (7%, 50 szervezet) és a környezet-védelem területén (3%, 25 szereplő) működő alapítványok száma és aránya is. Az 1786 társas nonprofit szervezet 21%-a (368 társadalmi szervezet) hasznos szabadidő-eltöltéshez és hobbitevékenységekhez kapcsolódó feladatokat lát el, a szervezetek 20%-a (355 szervezet) a tágran értelmezett kultúra területén tevékenykedik, 16% sportszervezet (284 szereplő), de jelentős még a település-fejlesztéssel (8%, 145 szervezet), szakmai, gazdasági érdekképviseléssel (6%, 114 szervezet), a közbiztonság védelmével (6%, 105 szereplő) és a szociális ellátással (6%, 99 társadalmi szervezet) foglalkozó szervezetek száma és aránya is.

A fentiek alapján az összes, Baranya megyében működő szervezet legfontosabb tevékenységeit az alábbi ábra mutatja be:

Forrás: KSH adatai alapján saját szerkesztés

A táblázatból jól látható, hogy a 2544 szervezet 18%-a kulturális tevékenységet folytat, amely jól mutatja a megyében e terület kiemelt fontosságát és a kulturális értékek, hagyományok megőrzését célzó helyi közösségi tevékenységeket. A kulturális területet a szabadidő és hobbitevékenységek (15%), a sport (12%), az oktatás (11%), a szociális ellátás (9%), a településfejlesztés (7%) követik, jól tükrözve a helyi közösségek prioritásait, preferenciáját. Jelentősnek tekinthető még az egészségügy területéhez, valamint a szakmai, gazdasági érdekképviseleti

tevékenységekhez kapcsolódó társadalmi szervezetek aránya (5%), valamint a polgárvédelem (4%) és a környezetvédelem is (3%).

Szervezeti formát tekintve Baranya megyében – az országos sajátosságokhoz hasonlóan – a legjellemzőbb szervezeti forma az egyesület (1531 szervezet), ezt követik az alapítványok (710), a nonprofit gazdasági társaságok (141), a szakmai, munkáltatói érdekképviselők (61), a közalapítványok (48), a munkavállalói érdekképviselők (36), a köztestületek (13) és az egyesülések (4).

A Baranya megyében működő 2544 szervezet 16%-a 50.000 forintnál alacsonyabb összegből gazdálkodik éves szinten, 24% 50.000 és 500.000 forint közötti bevételből folytat tevékenységeket, 35% 500.000 és 5.000.000 forint közötti bevétel nagysággal rendelkezik, 19% 5 és 50 millió forint közötti összegből gazdálkodik, és csupán 5 % rendelkezett 50 millió forint feletti bevétellel. A rendelkezésre álló anyagi források természetesen jelentős hatást gyakorolnak a szervezetek lehetőségeire, az általuk végzett közösségi tevékenységek mennyiségére és minőségére egyaránt. A Baranya megyében működő nonprofit szervezetek 2017-ben több, mint 55 milliárd forintból gazdálkodtak. E bevételek 42%-a állami, önkormányzati forrás (23,7 milliárd forint), 6%-a magántámogatás (3,4 milliárd forint), 20% a szervezetek alaptevékenységeiből származó bevétel (11 milliárd forint), 30% az alaptevékenységen kívüli gazdálkodás bevétele (16,4 milliárd forint), 1% pedig egyéb bevétel (726 millió forint). A klasszikus civil szervezetek (egyesületek és magánalapítványok) 16,6 milliárd forintos bevétellel rendelkeznek, az érdekképviselők 1,2 milliárd forinttal, míg a nonprofit vállalkozások 37,6 milliárd forintból gazdálkodnak. A

megyeszékhely, Pécs szervezetei 39,4 milliárd forint bevétellel rendelkeznek, a megyében található többi város szervezetei 11,2 milliárd forintból, míg a községek szervezetei csupán 4,8 milliárd forintból gazdálkodtak 2017-ben.

A megyében működő, közösségi tevékenységeket folytató szervezetek egy része – az adott szervezetek alaptevékenységként felvállalt feladatainak megfelelően – magánszemélyeket és szervezeteket is támogat. 2017-ben a magánszemélyeknek juttatott támogatás a KSH adatai alapján 83,9 millió forint, míg más szervezeteknek juttatott támogatás 639,2 millió forint volt Baranya megyében.

Baranya megyét tekintve a társadalmi szervezetek 44%-a (1130 szervezet) a megyeszékhelyen, Pécsen működik. A megye kisebb városaiban a társadalmi szereplők 20%-a (519 szervezet), míg községekben az összes szervezet 35%-a (895 szervezet) működik. A megye szervezeteinek 18,9%-a (480 szervezet) alkalmazott fizetett munkaerőt, amely mindösszesen 6909 foglalkoztatottat jelentett 2017-ben. A szervezetek egy része jelentős mértékben támaszkodik az önkéntes segítőkre is annak érdekében, hogy a felvállalt feladatokat, kitűzött célokat maradéktalanul teljesíteni lehessen. Önkéntes segítőkkal rendelkező szervezetek száma Baranya megyében 1197 volt, amely azt jelenti, hogy a szervezetek 47,1%-ának működésébe, feladatellátásába kapcsolódtak be önkéntes segítők. Mindez megyei szinten 11.965 főt jelentett: a szám természetesen tartalmazza az alkalmi (42%) és rendszeres (29%) segítőket, valamint az önkéntes jogviszonyban álló, szervezetekhez kapcsolódó közreműködőket (29%). Az önkéntes munka becsült időtartama a KSH adatai alapján Baranya

megyében 1,6 millió munkaóra, amely több mint 2 milliárd forint bérmegtakarítást eredményezett a szervezeteknek. A megyében 2017-ben 1604 szervezet rendelkezett tagsággal, amely közel 85.000 tagot, valamint több, mint 1 milliárd forint befizetett tagdíjat jelent Baranyában.

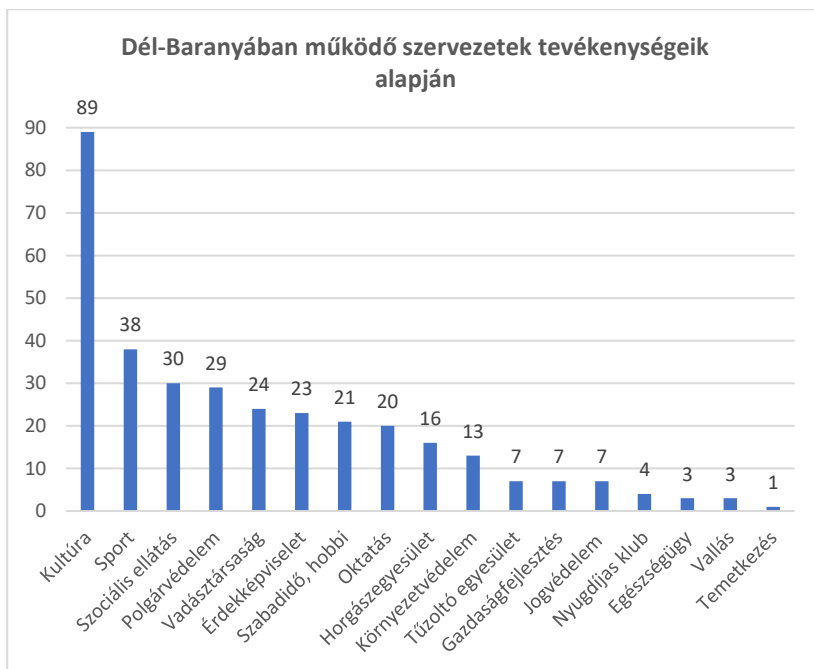
A Baranya megyében megfigyelhető sajátosságok és tendenciák hasonlóak az országos jellegzetességekhez: jól látható, hogy elsősorban a városok, a központi jellegű nagyobb települések rendelkeznek nagyobb szervezetszámmal, illetve olyan szervezetekkel, amelyek jelentősebb, kitűzött céljaikkal és felvállalt feladataikkal összhangban álló nagyságrendű bevételekkel rendelkeznek. A fenti adatokból természetesen az is látszik, hogy elsősorban a klasszikus civil szervezetek (magánalapítványok és társadalmi szervezetek) rendelkeznek kisebb forrástőmeggel, a hiányzó forrásokat azonban részben kompenzálhatják a szervezeti célok megvalósításában közreműködő önkéntesek. A közösségi tevékenységek iránti helyi igények, a tenni akaró cselekvő közösségek, illetve a helyi szinten jelentkező gazdasági, társadalmi és környezeti feladatok, vagy éppen kihívások mellett a kitűzött célok megvalósításához szükséges források is elengedhetetlenek, azonban a kisebb, kapcsolatokkal és információkkal, valamint a forrásszerzéshez szükséges kompetenciákkal mérsékeltebben rendelkező társadalmi szervezetek sok esetben hátrányban vannak olyan szervezetekkel szemben, ahol ezek az erőforrások rendelkezésre állnak.

Dél-Baranya két járását, a Siklósi és a Sellyei járásokat vizsgálva a Baranya Megyei Civil Közösségi Szolgáltató Központ civil szervezetekre vonatkozó adatbázisa alapján²⁹ a két járás 91 településéből jelenleg 69 településen

²⁹ <https://cicbaranya.hu/civil-adatbazis/>

(76%) működik 335 társadalmi szervezet. Az országos és a megyei tendenciáknak megfelelően a szervezetek jelentős része a térség városaiban (Siklós, Sellye, Harkány, Villány), valamint a központi szerepekkel rendelkező kisebb településeken található, azonban a településméretből nem minden esetben lehet általános következtetéseket levonni, mivel a térségben is előfordul, hogy kis településeken is működik egy-egy civil szervezet.

A szervezetek által végzett tevékenységekből következtethetünk a helyi közösségek preferenciáira, az adott településeken felmerülő feladatokra és tevékenységekre. Dél-Baranya esetében is láthatóak azok a tendenciák, amelyek a magyarországi vidéki térségekben megfigyelhető közösségi tevékenységeket jellemzik. A formalizált, szervezett keretek között zajló közösségi tevékenységeket természetesen jól kiegészítik a nem intézményesült, nem formalizált társadalmi mozgásfolyamatok is. A Dél-Baranyában működő szervezetek tevékenységeit a következő ábra mutatja be:

Forrás: A Baranya Megyei Civil Közösségi Szolgáltató Központ civil szervezetekre vonatkozó adatbázisa alapján saját szerkesztés

A térség szervezeteit vizsgálva a legjellemzőbb tevékenység³⁰ a tágan értelmezett kultúra: a szervezetek 27%-a foglalkozik kulturális tevékenységek ellátásával, amely jól mutatja a helyi társadalom és közösségek érzékenységet és odafigyelését településük, környezetük gazdag kulturális hagyományaira, örökségére. A kultúra területén

³⁰ A rendelkezésre álló adatok elemzésénél olyan szervezetek esetében, amelyek több tevékenységet is folytatnak, a legjellemzőbb tevékenységeik alapján történt meg a táblázatban szereplő kategóriákba történő besorolás. A kategóriák követik a KSH nonprofit szektorra vonatkozó adatgyűjtéseik során alkalmazott kategóriákat, azonban a vizsgált térségben megfigyelhető jellegzetes tevékenységek miatt külön kategóriaként szerepelnek a vadásztársaságok, horgászegyesületek, nyugdíjasklubok és tűzoltó egyesületek.

tevékenykedő szervezetek jelentős része (elsősorban a kisebb települések esetében) az adott település, térség múltjával, helyi kulturális értékeivel, tradícióival foglalkozva segít abban, hogy ezek az értékek a következő generációk számára is értékek maradhassanak.

A kultúra melletti másik markáns tevékenység a sport: Dél-Baranyában működő szervezetek 11%-a foglalkozik ezzel a területtel. Ezt követik a szociális területtel és a polgárvédelemmel foglalkozó szervezetek (9%),

Jelentős még a térségben működő nagyszámú vadásztársaság is: a természeti környezet, a vadban gazdag, összefüggő erdőterületek kedvező adottságokat jelentenek a vadászat szerelmeseinek: a Dél-Baranyában működő szervezetek 7%-át teszik ki a vadásztársaságok. Szintén 7%-os arányt képviselnek a szakmai, vállalkozói érdekképviselők, ezt követik a szabadidős és hobbitevékenységeket folytató szervezetek (6%), az oktatáshoz kapcsolódó feladatokat ellátó szervezetek (6%), a horgászegyesületek (5%). valamint a környezet-és természetvédelemmel foglalkozó társadalmi szervezetek (4%).

Dél-Baranyában a rendelkezésre álló adatok alapján, bár kisebb számban és arányban, de működnek még tűzoltó egyesületek (2%), gazdaságfejlesztéssel és jogvédelemmel foglalkozó szervezetek (2-2%), nyugdíjas klubok (1%), egészségüggyel foglalkozó szervezetek (1%), vallási szervezetek (1%), valamint egy temetkezési egyesület is. Fontos azonban megjegyezni, hogy a szervezetek nem csupán egyetlen területtel foglalkozhatnak, a térségben is sok példát lehet találni arra, hogy a „főtevékenység” mellett más, kulturális, hagyományőrző, vagy éppen sporttevékenységeket is elláthatnak.

A közösségi tevékenységek Dél-Baranyában tapasztalható mintázata jól tükrözi a vidéki Magyarország közösségeinek társadalmi igényeit, valamint a felmerülő szükségletek kielégítése érdekében létrejövő öntevékeny közösségi mozgásfolyamatokat, illetve az ezzel kapcsolatos, folyamatosan jelentkező prioritásokat, preferenciákat. E közösségi tevékenységek eredményessége a felvállalt feladatok megvalósításához szükséges források folyamatos biztosítása mellett nagymértékben a helyi cselekvő közösségek aktivitásától is, ahol lényeges szempont, hogy az érintettek mennyire akarnak, mennyire képesek és mennyit tudnak tenni annak érdekében, hogy helyzetükön javítsanak, másoknak segítsenek, vagy éppen hagyományaikat, kulturális örökségelemeiket megőrizték a következő generációk számára is.

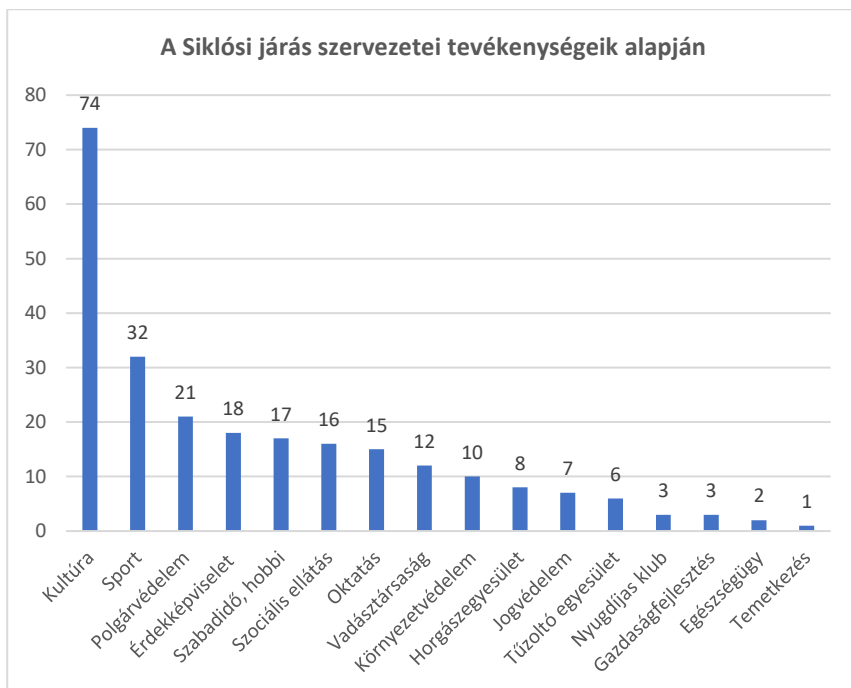
Civil társadalom a Siklósi járásban

A Baranya Megyei Civil Közösségi Szolgáltató Központ civil szervezetekre vonatkozó adatbázisa szerint³¹ a Siklósi járásban jelenleg 42 településen 245 társadalmi szervezet működik. A legtöbb a járási székhelyen, Siklóson alakult. (67; ez a járásban működő szervezetek 27%-a). Több olyan település is van, ahol viszonylag nagy számban működnek szervezetek, ezek elsősorban a járás központjához közel eső települések. A járáson belül szervezetszám tekintetében megfigyelhetők „alközpontok” (például Villány, Harkány, Beremend, Drávaszabolcs, vagy éppen Nagyharsány) is.

Általánosságban elmondható, hogy a nagyobb településen több szervezet működik. Kivétel a Siklósi járásban is akad: a járás legkisebb településén, Drávapiskin is működik egy szervezet (Drávapiskiért Egyesület).

A Siklósi járás szervezeteinek tevékenységeit az alábbi ábra mutatja be:

³¹ <https://cicbaranya.hu/civil-adatbazis/>

Forrás: A Baranya Megyei Civil Községi Szolgáltató Központ civil szervezetekre vonatkozó adatbázisa alapján saját szerkesztés

A 2020-ban működő 245 szervezet legjellemzőbb tevékenysége³² a tágran értelmezett kultúra: 30% foglalkozik kulturális tevékenységek ellátásával. Ez jól mutatja a helyi társadalom és közösségeinek érzékenységet és odafigyelését településük, környezetük kulturális hagyományaira. A kulturális tevékenységet folytató szervezetek jelentős része (elsősorban a

³² A rendelkezésre álló adatok elemzésénél olyan szervezetek esetében, amelyek több tevékenységet is folytatnak, a legjellemzőbb tevékenységeik alapján történt meg a táblázatban szereplő kategóriákba történő besorolás. A kategóriák követik a KSH nonprofit szektorra vonatkozó adatgyűjtéseik során alkalmazott kategóriákat, azonban a vizsgált térségben megfigyelhető jellegzetes tevékenységek miatt külön kategóriák is szerepelnek.

kisebb települések esetében) az adott település múltjával, helyi kulturális értékeivel, tradíciók megőrzésével foglalkozik.

A kultúra mellett a másik markáns tevékenység a sport. A járásban működő szervezetek 13%-a foglalkozik ezzel. A járásban működő összes szervezet 9%-a foglalkozik polgárvédelemmel. Ezek a szervezetek a helyi közbiztonság erősítése mellett más, kulturális, hagyományőrző, vagy éppen sporttevékenységeket is elláthatnak. Jelentősnek tekinthetők még a vállalkozói, szakmai, munkavállalói érdekképviselések (7%). A hasznos szabadidő-eltöltéssel, hobbitevékenységekkel, szociális ellátással, oktatással foglalkozó szervezetek hasonló számban fordulnak elő. Az oktatáshoz kapcsoló szervezetek jellemzően az adott településen működő oktatási intézmény mellett látnak el feladatokat. Azokon a településeken, ahol működnek oktatási intézmények, ott a helyi lakosság igyekszik segíteni az intézményeket.

A járásban a vadásztársaságok száma is jelentős, a működő szervezetek 5%-át teszik ki. Kisebb számmal és súllyal, de működnek még a járásban természet és környezetvédelemmel foglalkozó szervezetek, horgászegyesületek, jogvédő szervezetek, tűzoltó egyesületek, nyugdíjas szervezetek, gazdaságfejlesztéssel, turisztikával, egészségüggyel foglalkozó szervezetek is. Egy siklósi szervezet (Pietatis Alapítvány) a rendelkezésére álló forrásokból, adományokból szociális temetéseket finanszíroz.

Az adatok elemzésénél nem hagyhatjuk figyelmen kívül a 21. századi tendenciákat sem, amelyek hatásai a Siklósi járás esetében is megfigyelhetők. A közlekedés, az információs, kommunikációs technikák folyamatos fejlődése eredményeként az elmúlt években lehetőség nyílt

különbéle rendszerek, szervezetek digitális és fizikai összekapcsolására. Ezek új típusú munkatevékenységeket és termelési folyamatokat, valamint a foglalkoztatás új formáit eredményeztek világszerte.³³

A szervezetek esetében ez azt jelentheti, hogy nem csupán a helyi igényekre, szükségletekre reagálva működhetnek, hanem más, akár távoli területeken is kifejthetik tevékenységeiket, illetve könnyen lehet, hogy a alapítók, közreműködő tagok csak valamilyen praktikus okból (lakóhely, munkahely, esetleges kedvezmények, támogatások, stb.) választották az adott települést: ilyen esetben az adott helyen bejegyzett szervezet természetesen máshol is kifejtheti tevékenységét. A térségben ilyen például a székhely szerint Gordisán bejegyzett Matty és Környéke Földtulajdonosi Vadásztársaság, vagy éppen a siklói székhellyel rendelkező Dunántúli Nagyvad-Gazdálkodók Gazdasági, Szakmai, Etikai, Érdekképviselői Egyesülete, a Dél-Baranya Határmenti Települések Egyesülete, a Dél-Baranya Tűzvédelméért Alapítvány, vagy az Érdekvédelem a Baranyai Romákért Egyesület: ezek a szervezetek nyilvánvalóan nem csak a székhelyként működő településeken fejtik ki a tevékenységüket.

A kisebb településeken működő szervezetek egy részénél a tevékenységek keverednek: egy, esetleg két szervezet több feladatot is felvállal (ilyen például a diósvizslói Diósvizsló Polgárőr és Szociális, Kulturális Egyesület). A nagyobb településeken működő szervezetek esetében is előfordul a több funkció vállalása, amely idővel leszűkülhet a meghatározó, tényleges feladatellátásra. A harmadik csoportba azok a „projektszervezetek”

³³ Zádori. I. – NemeskériZs. – Szabó, Sz. (2020): Munkaerőpiac a vírus előtt, alatt és után: kihívások és lehetőségek. Új Munkaügyi Szemle

tartoznak, amelyek nonprofit szervezetként rendszeresen projekteket valósítanak meg, és ezek ellátásához van szükség a viszonylag sok tevékenységi körre.

A kulturális területen belül arányait tekintve nagy számú német hagyományőrző egyesület működik, amely a járás településeinek egy részén élő jelentős német kisebbség kultúráját, szellemi és anyagi örökségét, hagyományait ápolja. A térség településeinek egy része jelentős számú roma lakossággal rendelkezik: ezeken a településeken szintén működnek a roma hagyományokat őrző szervezetek, másrészt ezek a szervezetek jogvédelemmel és az ifjúsággal is foglalkoznak, így segítve a közösség tagjait, illetve a jövő generációkat.

A Siklóson működő szervezeteket vizsgálva a tevékenységi területek a következőképpen alakulnak:

Forrás: A Baranya Megyei Civil Közösségi Szolgáltató Központ civil szervezetekre vonatkozó adatbázisa alapján saját szerkesztés

A leghangsúlyosabb a kultúra területén tevékenykedő szervezetek dominanciája (25%), ezt követik a sportszervezetek (16%), a hobbi- és szabadidős tevékenységeket folytató szervezetek (13%), az oktatási területhez kapcsolódó tevékenységeket folytató szervezetek (12%), a szociális szervezetek és a szakmai érdekképviselők (9-9%). A természet- és környezetvédelemmel, valamint a jogvédelemmel foglalkozó szerveződések kevésbé hangsúlyosak (2-2 szervezet, 3-3%). Siklóson a gazdaságfejlesztéssel, az egészségügygel 1-1 szervezet foglalkozik. Ugyancsak 1-1 nyugdíjas szervezet, vadásztársaság, és temetkezési

egyesület működik a városban. A siklósi adatokat elemezve: egy kisváros sajátos helyi társadalomképe rajzolódik ki. A szervezetek tevékenységi körei nagyban hasonlítanak egy nagyobb városéhoz, de számuk és méretük jóval szerényebb.

A járás településein és Siklóson működő szervezetek összehasonlítása megmutatja a kisebb települések társadalmi jellemzőit, elsődleges társadalmi igényeit:

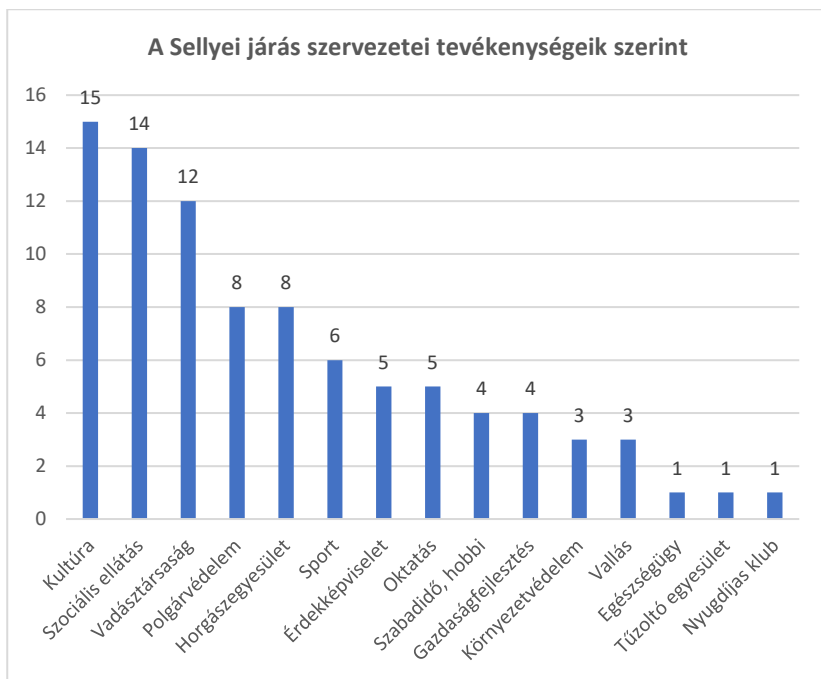
Forrás: A Baranya Megyei Civil Közösségi Szolgáltató Központ civil szervezetekre vonatkozó adatbázisa alapján saját szerkesztés

A járás településein – a székhely nélkül vizsgálva – a kultúra toronymagasan vezet (57 szervezet, illetve 32%). A polgárvédelem és a sport (21-21 szervezet, 12%), a szakmai érdekképviselőket ellátó szervezetek (7%), a vadásztársaságok (6%) és a szociális szervezetek (6%). A természet- és környezetvédelem, az oktatás, a horgászegyesületek, a hobbitevékenységek és a hasznos szabadidő-eltöltés kisebb szerepet játszik a járás településeinek közösségi életében (4-4%). A járás területén működnek még jogvédelemmel, gazdaságfejlesztéssel, egészségüggyel foglalkozó szervezetek és nyugdíjas klubok is, számuk és arányuk azonban elenyésző.

Civil társadalom a Sellyei járásban

A Baranya Megyei Civil Közösségi Szolgáltató Központ civil szervezetekre vonatkozó adatbázisa szerint a Sellyei járásban jelenleg 27 településen működik 90 társadalmi szervezet. Természetesen a legnagyobb számban a járás központjában, Sellyén találunk szervezeteket (23), amely a járásban működő szervezetek 26%-át jelenti, azonban a járás második legnagyobb településén, Vajszlón is jelentős számú (13 szervezet, a járásban működő összes szervezet 14%-a) szervezet működik. Általánosságban elmondható, hogy a nagyobb településméret nagyobb szervezetszámot jelent, de van kivétel: a járás legkisebb településén a 45 fős Tengeri községben is működik civil szervezet, az Életkerék Alapítvány.

A Sellyei járás szervezeteinek tevékenységeit az alábbi ábra mutatja be:

Forrás: A Baranya Megyei Civil Közösségi Szolgáltató Központ civil szervezetekre vonatkozó adatbázisa alapján saját szerkesztés

A 2020-ban a Sellyei járásban működő 90 szervezet legjellemzőbb tevékenysége³⁴ a tágan értelmezett kultúra: 17% foglalkozik kulturális tevékenységgel. Ez jól mutatja a helyi társadalom érzékenységét környezetük kulturális hagyományaira, örökségére. A szervezetek jelentős része (elsősorban a kisebb települések esetében) az adott település, térség

³⁴ A rendelkezésre álló adatok elemzésénél olyan szervezetek esetében, amelyek több tevékenységet is folytatnak, a legjellemzőbb tevékenységeik alapján történt meg a táblázatban szereplő kategóriákba történő besorolás. A kategóriák követik a KSH nonprofit szektorra vonatkozó adatgyűjtéseik során alkalmazott kategóriákat, azonban a vizsgált térségben megfigyelhető jellegzetes tevékenységek miatt külön kategóriák is szerepelnek.

múltjával, helyi kulturális értékeivel, tradícióival foglalkozik, segít ezek művelésében, megőrzésében.

A kultúra melletti másik markáns, közel hasonló súlyú tevékenység a szociális terület, a járásban működő szervezetek 16%-a foglalkozik ezzel. Szintén jelentős a térségben működő vadásztársaságok száma és aránya (12%). A sellyei járásban lévő szervezetek 9-9%-a foglalkozik polgárvédelemmel és horgászattal. A polgárvédelemmel foglalkozó települések sok esetben a közbiztonság erősítése mellett más, kulturális, hagyományőrző, vagy sporttevékenységeket is ellátnak. A járásban működő szervezetek 7%-a sportszervezet. A térségben működő vállalkozói, szakmai, munkavállalói érdekképviselőket ellátó szervezetek, illetve az oktatáshoz kapcsolódó szervezetek azonos számban és arányban (6-6%) vannak jelen. Megfigyelhető, hogy több olyan szervezet működik a térségben, amely az adott település oktatási intézménye mellett lát el feladatokat. Azokon a településeken, ahol működnek oktatási intézmények, a helyi lakosság igyekszik segíteni az intézményeket.

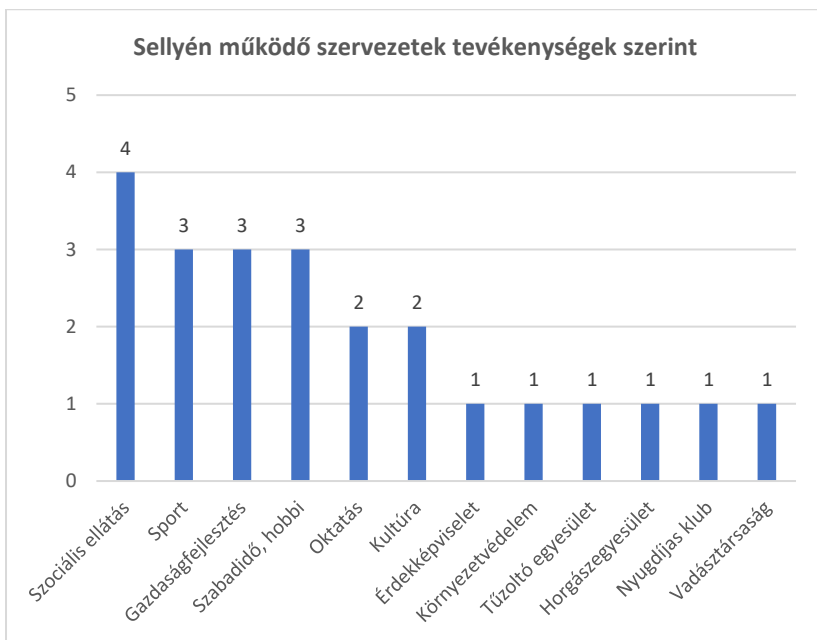
A térségben jelen vannak a szabadidős és hobbitevékenységeket szervező társadalmi szervezetek és gazdaságfejlesztéssel foglalkozó szereplők (4-4%), a környezetvédelemmel és a természettel foglalkozó, illetve vallási jellegű szervezetek (3-3%). Az egészségvédelemmel foglalkozó és tűzoltó egyesületek, valamint a nyugdíjas egyesületek elenyésző számban vannak jelen. (1%).

Az adatok elemzésénél figyelembe kell vennünk a 21. század fejlődési folyamatait is. A közlekedés, elérhetőség, megközelíthetőség, valamint az információs, kommunikációs technikák folyamatos fejlődése lehetővé tette

a különféle rendszerek, szervezetek digitális és fizikai összekapcsolását. Ezek új típusú munkatevékenységeket, a foglalkoztatás új formáit eredményezték világszerte.³⁵ A szervezetek esetében ez azt jelentheti, hogy nem csupán a helyi igényekre, szükségletekre reagálva működhetnek, hanem más, akár távoli területeken is kifejtetik tevékenységeiket. Előfordulhat, hogy a alapítók, közreműködő tagok csak valamilyen praktikus okból (lakóhely, munkahely, esetleges kedvezmények, támogatások, stb.) választják az adott települést: ilyen esetben az adott helyen bejegyzett szervezet máshol is tevékenykedhet. A térségben ilyen például a székhely szerint Bogdásán bejegyzett Baranya Megyei Falugondnokok Egyesülete, a szintén Bogdásán bejegyzett Sellyei Pagony Vadásztársaság, vagy éppen az Okorágon bejegyzett Horvátországi Magyar Református Keresztyén Egyház Magyarországi Egyesülete.

A járás központjában, Sellyén működő szervezeteket vizsgálva a tevékenységi területek a következőképpen alakulnak:

³⁵ Zádori. I. – NemeskériZs. – Szabó, Sz. (2020): Munkaerőpiac a vírus előtt, alatt és után: kihívások és lehetőségek. Új Munkaügyi Szemle

Forrás: A Baranya Megyei Civil Községi Szolgáltató Központ civil szervezetekre vonatkozó adatbázisa alapján saját szerkesztés

A teljes járás adataihoz eltérően a központ esetében a leghangsúlyosabb a szociális ellátással foglalkozó szervezetek száma és aránya (4 szervezet, 17%), ezt követi a sport, a gazdaságfejlesztés, valamint a szabadidős és hobbiszervezetek (13-13%). Az oktatás és a kultúra 2-2 szervezetet, illetve 9-9%-ot jelent Sellyén. Vállalkozói, szakmai, munkavállalói érdekképviselet és a környezetvédelem területén egy-egy szervezet működik, valamint egy tűzoltóegyesület, egy horgászegyesület, egy nyugdíjas klub és egy vadásztársaság.

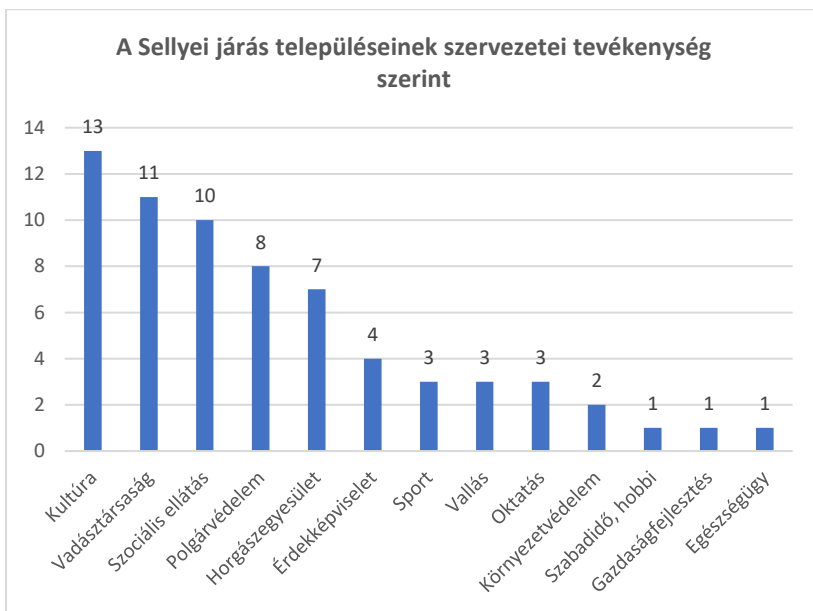
Sellye város honlapján a település jelenkori történetével foglalkozó részben szerepelnek a város legfontosabb társadalmi szervezetei is.³⁶*Ezek közé tartozik a városi Nyugdíjas Klub, amely rendszeresen szervez rendezvényeket, találkozókat, összejöveteleket és kirándulásokat, munkájuk nagy nyilvánosságnak és elismerésnek örvend. Tagjainak létszáma közel negyven fő. Az 1997-ben alakult Sellyei Tér-Erő Egyesület mára már aktív szereplője a kulturális és hagyományőrző rendezvények szervezésének és támogatásának. 2000. márciusában népdalkört alapított Tilánglinéven, mely az ormánsági népdalok felelevenítését és terjesztését tűzte ki célul. Az Egyesület ezek mellett felolvasó esteket, könyvtári napokat, gyermekrendezvényeket, színházi és zenés produkciókat szervez. Az Ormánsági Művészeti Központ Alapítvány a Múzeum'94 Galéria kiállításainak szervezésén túlmenően nyári nemzetközi alkotótáborokat szervez minden évben, 2-3 hét időtartamban. A tábor festők, grafikusok, fotóművészek és faszobrászok részvételével zajlik, záróakkordja kiállítás, illetve néhány - a városnak ajándékozott - faszobor felavatása. Ilyen szobor díszíti a termálfürdő és az arborétum területét, néhány közparkot, valamint a mezőgazdasági középiskola auláját.*³⁷

A Sellye társadalmi szervezeteinek adatait elemezve egy kisváros sajátos helyi társadalomképe rajzolódik ki. Eszerint a szervezetek tevékenységei köre hasonló a nagyobb városokéhoz, de a szervezetek kisebb számban vannak jelen a helyi társadalom életében.

³⁶ <https://www.sellye.hu/sellye-varos-tortenete>

³⁷ <https://www.sellye.hu/sellye-varos-tortenete>

A Sellyei járás településeinek működő szervezetek tevékenységei az alábbiak szerint alakulnak:

Forrás: A Baranya Megyei Civil Közösségi Szolgáltató Központ civil szervezetekre vonatkozó adatbázisa alapján saját szerkesztés

Ha a járás településeit a központ nélkül tekintjük, a kultúra vezet (13 szervezet, illetve 19%), ezt követik a vadásztársaságok (11 szervezet, 16%), majd a szociális ellátás (15%), a polgárvédelem (12%), valamint a térségben működő horgászegyesületek (10%). Az eltérő arányok jól tükrözik a helyi közösségek prioritásait, preferenciarendszerét. A járás településeinek lényeges szerepet játszik még a vállalkozói, szakmai, munkavállalói érdekképviselő (6%), a sportszervezetek, vallási szervezetek és oktatáshoz kötődő szervezetek azonos számban és súllyal vannak jelen (3-3 szervezet,

4-4%), míg a környezetvédelem, a szabadidő és hobbi, a gazdaságfejlesztés és az egészségügy mérsékeltebb szerepet játszik a járás településein.

Helyi értékek, cselekvő közösségek

A helyi közösségi tevékenységek hiteles feltárásának legfontosabb forrásai a helyben élő emberek. Ők rendelkeznek azokkal az ismeretekkel és tudással, amely lehetővé teszi a közös, együttes cselekvésüket. Ők vesznek részt a kitűzött célok, felvállalt feladatoknak a megvalósításában. Ők javíthatják környezetük életminőségét, közreműködhetnek a helyi társadalom egészséges, kiegyensúlyozott működésének megvalósításában.

A helyi társadalom működési mechanizmusait és helyi közösségeit a helyben élő polgárokkal, közösségi szereplőkkel, civil szervezetek vezetőivel, hiteles véleményformálókkal és közéleti szereplőkkel folytatott beszélgetésekből és interjúkból tudhatjuk meg. Ez a módszer alkalmas arra, hogy árnyaltabbá tegyék a helyi társadalomról alkotott képet. A közvetlen, személyes beszélgetés során feltárulhatnak azok az összetett jelenségek, amelyek közrejátszanak a közösségek igényei és szükségletei, a prioritások és preferenciák kialakulásában, meghatározzák egyes közösségi tevékenység motivációját. Az együttélő közösség jellemzői (értékei, hagyományai, kapcsolatai, kommunikációja, a konfliktusai) és a helyi társadalmi élet eseményei, valamint az önkormányzatok közösségi szerepvállalása azok a tényezők, amelyek komoly hatást gyakorolnak a helyi közösségekre, és a tevékenységeikre.

A helyi kultúra és a helyi szellemi élet megismerése elengedhetetlenül szükséges egy közösség identitásának, működésének a megismeréséhez. A különböző kultúrák (nemzetiségi, paraszt-, a bányáskultúra), a különböző mesterségek, a természeti és környezeti értékek és hagyományok minden

időben formálták az adott közösségeket, mindennapi tevékenységeiket. Egy-egy közösség életében jelenlévő társadalmi érték tárgyiasult, realizálódott megnyilvánulásai (népszokás, emlékőrzés) sorvezetőként nyújtanak segítséget az élő társadalmi folyamatok megértéséhez. A Baranya Megyei Értéktárban a helyi és a megyei, valamint a nemzeti jelentőségű értékek közt a fellelhetőek azok is, amelyek Dél-Baranya közösségi tevékenységeihez kapcsolódnak. E különleges értékek megismerése mellett fontos a helyi közösségekben aktív szerepet játszó, a helyben élő emberek véleménye, visszaemlékezéseik, és tapasztalataik: ezeket helyben készített interjúkkal, személyes beszélgetésekkel mutatjuk be.

Harkányi Gyógyvíz és fürdőkultúra

Harkány város – Baranya megyében, a Siklósi járásban. Kiemelt, országos jelentőségű a gyógyfürdője, és a Siklós-villányi történelmi borvidéknek is része. A gyógyvizének felfedezése a Batthyány családhoz köthető. Annak érdekében, hogy a főúri uradalom megnövekedett állatállományát nagyobb legelőkhöz juttassák, a Gyúd-Harkány közt elterülő mocsarak lecsapolásába fogtak. 1823-ban a lecsapoláskor a mocsarakban dolgozó egyik munkás, Pogány János nevű jobbágy, a mocsárból felbuzgó meleg vízben áztatta fájós lábát, mitől meggyógyult. Gyógyulásának hamar híre ment a környéken, és az uradalom is felismerte a gyógyvíz hatását. Ennek köszönhetően megkezdődött a gyógyfürdő kiépítése.³⁸ Az első fürdő 1824-ben létesült. A fürdő és a város napjainkra kedvelt turisztikai-rekreációs központtá vált, amit nagyszámú hazai és külföldi vendég látogat egész évben.

Az Európában is egyedülálló gyógyvíz ásványianyag-tartalma meghaladja a literenkénti 1000 miligrammot. A kénes gyógyvíz mozgásszervi és ízületi betegségek megelőzésében, valamint gyógyításában hatásos. Csontritkulás, krónikus nőgyógyászati gyulladások és a nyirokkeringés zavarai esetén is ajánlott. A gyógyvíz különleges értéke, hogy a pikkelysömör tüneteit is enyhíti.³⁹ Harkány világhírű fürdőkultúrája pezsgő közösségi életet is eredményez a városban.

³⁸ Harkány város honlapja. <https://harkany.hu/harkanyfurdo/varosunk>

³⁹ Baranya Megyei Értéktár – Kincses Baranya. <http://kincsesbaranya.hu/>

Mároki Lakodalmas

Márok község Baranya megyében, a Siklósi járásban. A török időkben a korábbi magyar lakosság elhagyta a községet, helyükre néhány szerb család érkezett. A németek betelepülése 1719-ben kezdődött. A faluban a 19. század közepéig kizárólag németek éltek, a század második felétől azonban már néhány szerb és magyar lakosa is volt.⁴⁰ A község nemzetiségi arányai a II. világháborút követően módosultak, de a helyi német közösség a mai napig őrzi hagyományait. A Mároki Lakodalmas egy hagyományos falusi (sváb és magyar) esküvőt jelenít meg. A kétnapos hagyományőrző rendezvény a környékben kiemelt eseménnyé nőtte ki magát, mely évről évre több száz látogatót vonz a faluba, amely minden korosztály számára szórakozást és kikapcsolódást biztosít.⁴¹ Az első napon a falu két része, Németmárok és Hercegszentmárton házasságot köt. A hagyományos falusi lakodalom során az idelátogatók megismerhetik a helyi tradíciókat, a magyar és német közösség képviselőit, és fontos szerep jut a gasztronómiának is: az idelátogatók megkóstolhatják a helyiek által sült lakodalmas süteményeket, a környéken termelt borokat, illetve a lakodalmas ételeket is. A rendezvény második napján Német Hagyományőrző Ifjú Zenekarok és Tánccsoportok Találkozására kerül sor. A helyi hagyományok felelevenítése és bemutatása közösségi szempontból is nagy jelentőségű, a helyi lakosság és a látogatók számára is különleges élmény.

⁴⁰ Márok község honlapja. <http://www.marok.hu/>

⁴¹ Baranya Megyei Értéktár – Kincses Baranya. <http://kincsesbaranya.hu/>

Villányi Vörösbor Fesztivál

Villányban a szőlő leszüretelését hagyományosan vidám szüreti felvonulással, reggelig tartó mulatozással ünnepelte a lakosság. A korábbi hagyomány 1987-től – amikor Villány a Bor Városa lett – új erőre kapott, s fokozatosan országos hírév fesztivállá nőtte ki magát vonzó kulturális programokkal.⁴² A három napos, hagyományosan október első hétvégéjén megrendezett Villányi Vörösbor Fesztivál nagyszámú érdeklődőt vonz évről évre, jelentős közösségi eseményként öregbítve a város és a villányi bor hírnevét.

Tenkes Csárda

A Tenkes Csárda már 1889 óta várja vendégeit. Az 58-as főút mellett Csarnóta és Harkány között elhelyezkedő Tenkes Csárda nem egyszerű vendéglátóhely; történelemmel rendelkezik. Itt a vendéglátás ötvözi a 21. századi modern technológiát, megőrizve az eredeti értékeket.⁴³ A hagyományos magyaros ízvilág, a kitűnő alapanyagokból készített ételek és a környék kiváló borai sok hazai és külföldi látogatót csalogatnak a Tenkes csárdába. A csárda azonban nem csak egy egyszerű étterem, hanem közösségi szempontból is fontos találkozóhely. A csárdában a közeli

⁴²Baranya Megyei Értéktár – Kincses Baranya. <http://kincsesbaranya.hu/>

⁴³<https://www.bama.hu/baranya/pr-cikkek-baranya/a-tenkes-csarda-is-baranya-megyei-ertek-lett-690092/>

Ormánság hagyományait idéző kézzel készített szőttesek díszítik az ablakokat, asztalokat, esténként cigányzenekar muzsikál.⁴⁴

Ormánsági gímszarvas

Az 1800-as évek végétől Draskovich Iván gróf az ormánsági birtokán szakszerű gímszarvas-gazdálkodásba kezdett. Olyan magas színvonalú vadaskerti tevékenységet művelt, mely a későbbiekben európai hírű lett.⁴⁵ Ez a tervszerű nemesítés egyedülálló és sikeres kísérlet volt. A Dráva-melléken korábban jellemző kevés ágú, de vastag agancsú szarvasokhoz gyönyörű dárdai gímszarvasokat hozattak a Draskovichok. Az így nevelt állomány páratlan szépségű és trófeájú, Európában is ismert, sőt etalonként jegyzett.⁴⁶ A II. világháború pusztítása a vadaskertet sem kímélte, így az ott élő gímállomány a környező területen szóródott szét. A Draskovich Iván által elkezdett munkát a háború után az Mecseki Erdőgazdaság folytatta. A szakszerű munka eredményeként Sellye környékén az Ormánság lett az ország egyik legkiválóbb gímszarvasos tájegysége.⁴⁷ A környéken működő vadásztársaságok a térség hagyományos társadalmi szervezetei, amelyek sokat tesznek annak érdekében, hogy ez a különleges érték a jövő generációi számára is megmaradhasson.

⁴⁴ Baranya Megyei Értéktár – Kincses Baranya. <http://kincsesbaranya.hu/>

⁴⁵ Uo.

⁴⁶ <https://www.bama.hu/kultura/draskovich-bikak-a-nemes-gyonyoru-ormansagi-szarvas-igazi-kulonlegesség-502705/>

⁴⁷ Baranya Megyei Értéktár – Kincses Baranya. <http://kincsesbaranya.hu/>

Közösségi értékek Dél-Baranyában

Aki vászonra viszi Dél-Baranya csodáit

Kovács Ferenc festőművész az, aki Dél-Baranya szépségeit egy művész szemével ábrázolja. Az idős férfit Siklós díszpolgárának is választotta, a régió képzőművészeinek összefogása érdekében végzett munkájáért. Kovács Ferenc ugyanis egyik motorja a Siklói szalon névre keresztelt, hagyományossá vált időszakos tárlatoknak, ami legfőképpen a baranyai művészek alkotásait mutatja be.

Kovács Ferenc már 4 évesen elkezdett festeni – saját bevallása szerint míg mások a szabadban játszottak, ő a szentképeket másolta a falról.

- Ez a művészeti hajlam belülről fakad, sosem készültem erre tudatosan. Gyermekként édesanyámék gyakran hoztak nekem papírokat, színes ceruzákat. Általános iskolában kezdtem rajzsakkörre járni, középiskolában ez folytatódott, majd jöttek a művészeti kurzusok, Lantos Ferenc irányításával, a nemzetközi pályázatok és akkor már végérvényesen eldőlt, hogy ezzel szeretnék foglalkozni. Az imént említett belső készítés, indíttatás azonban gyermekkorom óta semmit sem változott.

- Az első évek, az első élmények, az első impulzusok mindig meghatározóak maradnak egy művész számára egész életében. Baranyában ez számomra a táj varázsát jelenti, azt a mediterrán varázst, amit eddig sehol máshol nem fedeztem fel – és talán nincs is.

Kovács Ferenc végül maradt realista tájképfestő, ahogyan elkezdte, de számos stílusirányzatban kipróbálta magát.

- Huszonévesen mindenki meg akarta váltani a világot, absztrakt festéssel próbálkoztak. Persze én is így voltam ezzel. Harminc éves voltam, mikor Vásárhelyre hívtak, és ott újra felfedeztem magamban a fiatalkori élményeket a tájfestés során. De nem ragadtam le, később sok mitológiai jelenetet dolgoztam fel, és az akvarellek rendkívül nehéz világába is belekóstoltam.

A festőművész jelen volt, mikor a fiatal művészek 1967-ben megalapították a Nagyharsányi Szoborparkot. A névvel ellentétben, az első évtizedekben még minden művészeti ág képviselői helyt kaptak Nagyharsányban, így dolgozhatott ott Kovács Ferenc is.

A Rétfalvi Sándor alapította Siklósi Szalonnak Kovács Ferenc oszlopos tagja. A fiatal, frissen végzett művészeket számos helyről egybegyűjtő, összefogó, több mint negyed évszázados kezdeményezés számtalan alkotást vonultatott fel minden évben, a siklósi várban. Azt pedig, hogy mennyire élénk a térség művészeti élete, jól jelzi, hogy a tagok fele mindig baranyai származású volt.

- Baranyában a tájaknak van egy szavakkal leírhatatlan, megfogalmazhatatlan melegsége, egy különös mediterrán hangulatot árasztó szellemisége. Nem csupán mi, helyiek gyönyörködhetünk benne, de azokban is nyomot hagy, akik csak látogatóban járnak errefelé. Ez egy olyan unikum, ami egyedülálló az országban.

A festőművész úgy fogalmazott, hogy a művészeti élet terén gyakorlatilag a világ jött el Baranyába, hiszen megszámlálhatatlanul sok nemzetközi festő, alkotó járt már itt. A helyiek pedig szerencsések, hogy lehetőségük van ezt

a világot szemlélni minden nap, számos művésztelepen megfogalmazni, kifejezni, formába önteni azt, ami bennük van.

- A tájképfestészet lényege, hogy személyesen kell látni, érezni a környezetet. Csak akkor tudjuk kiválasztani azt a motívumot a térben, amit vászonra vinnénk, amikor ott vagyunk jelen. Le kell fotózni a lényegét a saját szemünkkel, nem pedig egy készülékkel, ami csak egy pillanatnyi állapotot rögzít. Ha ott vagyunk személyesen, a térben mindig másképp érzékelhető minden. A tájfestészetnél elengedhetetlen, hogy a művészt személyesen megérintse a táj. Amikor már rengeteg ilyen élménnyel vagyunk gazdagabbak, akkor tud a festő meríteni ezekből igazán, és akár a négy fal között is nagyot alkotni.

Szalántai egyesület fogja össze a Dél-Baranya horvátságát

A dél-baranyai horvát kisebbség meghatározó szerepet játszik a kisebb települések kulturális életében, és sok esetben komolyabban reprezentálja és őrzi saját hagyományait, mint ahogy azt elképzelnénk.

Szajkó Judit, a szalántai központtal rendelkező Marica Kulturális Egyesület vezetője elmondta, hogy céljuk a helyi horvát hagyományok ápolása, megismertetése a fiatalokkal, a hagyományőrzés. A szervezet már húsz éve fogja össze a térség kisebbségben élő nemzetiségi lakosait.

- Az egész térségben nagyon erősen érezhető a horvát kultúra jelenléte. Az egyesületünk nem csak a falubeli nemzetiségieket gyűjti össze, a minket körülvevő településekről is sokan járnak el a programjainkra.

A Marica Kulturális Egyesület több „fronton” is őrzi a horvát hagyományokat. Öt korcsoportban is zajlik néptáncoktatás: óvodásoknak, alsósoknak, felsősöknek, gimnazistáknak és felnőtteknek.

- A néptáncoktatáson kívül rendszeresen tartunk horvát rendezvényeket, horvát esteket – nem csak Szalántán, a közeli helységekben is. Volt már, hogy az idősebb helyiek segítségével tartottunk disznóvágást: kértük, hogy mutassák meg, hogy is zajlik egy ilyen horvát módra. Aztán persze az elkészült finomságokból hagyományos horvát ételeinket készítettük el.

A katolikus horvátság rendkívül jó kapcsolatot ápol az egyházzal, Szajkó Judit elmondása szerint a nemzetiségi ünnepnapok gyakran misével kezdődnek, hogy aztán onnan vonuljanak át a közösségi házba.

- A rendezvényeinken jelen lévők taglétszáma olyan hetven és száz fő között mozog. A felnőttek köre nem igazán változik, inkább a fiatalok cserélődnek. Hiszen ahogy felnőnek, elhagyják a lakóhelyüket, máshová költöznek. Ugyanakkor „utánpótlásból” nincs hiány – mindig jönnek az újabb kisgyerekek, a környező településekről is.

Szajkó Judit elmondta, a helyi horvátságon kívül a magyar lakosságnak is sokat köszönhetnek, hiszen ők is rendszeresen támogatják és látogatják a rendezvényeiket.

A Marica Kulturális Egyesület 2020-ban elnyerte a Pro Cultura Minoritate országos kitüntetést is – ezt az elismerést minden évben minden nemzetiség egy hagyományőrző szervezete kaphatja meg.

Példaértékű a táj védelméért küzdő Ormánság Alapítvány munkája

Teljes egészében az Ormánságra, globálisan a helyi kultúrára és gazdálkodásra, a kettő ötvözésével a térség fejlesztésére fókuszál az Ormánság Alapítvány.

Lantos Tamás, az alapítvány kuratóriumának elnöke szerint a legfőbb kulturális érték az Ormánságban a táj gondozása, a tájgazdálkodás, jelenleg az egyesület pedig a gyümölcsészetet helyezi a középpontba.

- Habár mi is foglalkoztunk-foglalkozunk közösség-szervezéssel az alapítványon belül, a kulturális élet nálunk nem a hagyományőrzésben, művelődési házakban teljesedik ki. A drávamenti vidéken a gazdálkodói kultúra, vízkultúra az, ami az egyesület munkásságának középpontja.

A helyi kultúra lezúllásának folyamánya az az állapot, ami most jellemző az Ormánságra. Az úgynevezett „egykezés”, mikor is gazdasági szempontokkal indokolva tudatosan egy gyermeknél többet nem vállaltak az asszonyok, a térség populációjának drámai visszaeséséhez, a munkaerő csökkenéséhez, elszegényedéshez vezetett.

- Jelenleg a víz hiánya az, ami óriási problémát jelent az Ormánságon, ugyanis a helyi kultúra a vízre épült, a vízgazdálkodásra, ártéri gazdálkodásra. Most agrár szempontból egy sivatag ez a vidék – mondja Lantos -, a vízre épült kultúra teljesen szétesett.

Az Ormánság Alapítvány tevékenységének fontos része volt, mikor a 2013-ban induló Ős-Dráva program egy részét ők maguk írták meg. Jelenleg is

azon munkálkodnak, hogy a program minden elemében elérje a kitűzött célját.

- Az, hogy lesz-e megfelelő mennyiségű víz az Ormánságban, nem csak az emberek számára fontos, hanem a helyi klímát is befolyásolhatja. Cél, hogy legyenek nyílt vízfelületek, és hogy a vizet ne a Drávába vezessék el, hanem vissza lehessen tartani a vidéken.

Lantos Tamás hozzátette, elveik és szakmai meggyőződésük szerint is a legfőbb kulturális érték a gazdálkodói kultúra ezen a területen, ez az alap, minden más erre épül rá. Ez tudja csak fenntartani a tájat, így a helyi közösségeket is.

Hazánk legdélibb vára ma már török sereg helyett családokat vár

A magyar hadtörténet egyik ékkövének számít a siklósi vár, ahol a történelem folyamán számos nagyság megfordult, és pár ostromtól eltekintve békésen vészelte át az évszázadokat. Jelenleg Szentgyörgyvár Péter, a siklósi „várfőkapitány” áll a dél-baranyai történelmi erődtől élén.

- A siklósi vár a mai Magyarország legdélebben fekvő vára, alapterületében pedig az öt legnagyobb közé tartozik hazánkban – mondta.

A várat a történelem évszázadai megkímélték a nagy ostromoktól és pusztításoktól. Szentgyörgyvár szerint ennek kettős hatása is van napjainkra.

- Marketing szempontból nehéz egy olyan várra „építeni”, amely ilyen szépen megmaradt. Ha egy sok csatát, ostromot megélt erődtől lenne szó – gondolhatunk itt például Egerre, vagy a közeli Szigetvárra -, akkor az itt történt események húzóerőnek számítanak. A siklósi vár viszont csendesesen vészelte át a magyar történelem vészterhes korszakait. Ezzel szemben nagy előny, hogy még ma is az akkori falakat látjuk, hiszen sosem volt szükség újjáépítésre, az épület biztos alapokon áll. Érdekessége ez a mi várunknak.

- 2017 márciusa óta vagyok itt várfőkapitány, addig átlagosan évi 60-65 ezer fős látogatószámról beszélhettünk. 2017 végén már 80 ezer fővel zártunk, 2018-ban mintegy 90 ezer fővel, 2019 végére pedig sikerült átlépni a bővös százezres határt is! Külön öröme ad okot az is, hogy ugyan 2020-ban

korlátozottan tartottunk nyitva, de még azalatt az 5 hónap alatt is több mint 90 ezren látogatták meg a várat.

Szentgyörgyvár szerint ez egyértelműen a sok program beiktatásának eredménye.

- A lényeg az, hogy mindig legyenek programok, szórakozási lehetőségek. A siklói vár jelenleg is 8-10 állandó kiállításnak ad otthont. A legvonzóbb pedig egyértelműen a játékszág, ami a gyerekek kedvence, amit ingyen használhatnak a várba való belépő megvásárlása után. Itt számtalan foglalkozás várja a kisebbeket, sok közülük természetesen történelmi tematikájú. Büszkéek vagyunk rá, hogy a játékszág 2019-ben elsőként kapta meg hazánkban a Családbarát turisztikai attrakció címet.

A legnagyobb rendezvény a várban és a várudvarban egyértelműen a Várfesztivál, amit minden évben augusztus első napjaiban rendeznek meg. 2020-ban a várkert felújítása miatt elmaradt az esemény, ami már hagyományosan a legtöbb siklósit mozgatja meg a nyár folyamán.

Húzóerőt jelent még a vár számára a szomszédos hotel és az élményfürdő is, amit rengetegen keresnek fel. Szentgyörgyvár Péter szerint ez a Villány-Siklós-Harkány tengely, a Tenkesalja, tökéletes arra, hogy fogadja a Dél-Baranyába látogatókat.

A siklói vár rövid története

A siklói várat már a 13. században említik, 1260 körül rakhatták le az alapfalakat, egy, a püspökség levéltárából előkerült dokumentum szerint.

Az Árpád-korban a Soklyósy-család birtokában állt a vár, Zsigmond király volt az, aki 1387-ben megfosztotta őket minden birtokuktól. A 14. század végén a Garai család kapta meg a várat, Garai Miklós pedig, Zsigmond király kegyéből az ország nádora lett. A Garai család idején Siklós kiemelt fontosságúvá vált Magyarországon, mint a nádor városa. Átépitették és megerősítették a várat, védelmi rendszert alakítottak ki.

Érdekesség, hogy 1401-ben Zsigmond királyt itt őrizték 15 hónapon át a főnemesek lázadása során.

1441-ben Hunyadi János ostromolta meg sikertelenül az erődítményt, miután összetűzésbe keveredett Garai Miklós fiával, Lászlóval, és vereséget mért rá. Lászlót 1447-ben apjához hasonlóan az ország nádorává nevezte ki. Ám miután Garai László fiának nem született gyermeke, a birtok a várral együtt, visszaszállt a királyra.

A törökök 1543-ban foglalták el a várat, rövid ostrom után. 143 évig volt uralmuk alatt, ezalatt leginkább élelmiszer- és fegyverraktárnak használták az erődöt, semmint kulcsfontosságú katonai csomópontnak.

A 18. század első felében a Batthyány-család vásárolta meg a várat, akik egészen 1873-ig birtokolták.

Utolsó nemesi birtokosai a Benyovszky-család tagjai voltak, Benyovszky Móric gróf emblematisz figurája volt a siklósi és baranyai közéletnek. 1929-ben műemlékké nyilvánította a várat. A második világháborúban lengyel tisztek és katonák számára lett internálótábor, miután hazájukat megszállták a németek és a szovjetek. A második világháború után

kifosztották és megrongálták a kastélyt, amit 1956-ban kezdtek felújítani, 2010-ben pedig a vár számos részét renoválták.

Két lábon járó lexikon őrzi az Ormánság iparművészetének hagyományait

A Baranya Megyei Önkormányzat 2013-ban döntött arról, hogy Baranya Megyei Értéktár Bizottságot állít fel, ennek elnöke Szatyor Győző akadémikus, népi iparművész lett. Nincs nála alkalmasabb ember arra, hogy a bizottság által életre hívott Kincses Baranya értéktár tagjait ismertesse az érdeklődőkkel.

- Számos olyan hely van Baranyában, ahol egyedi, érdekes népszokások éltek, ám ezek az elmúlt évtizedek alatt kikoptak, abbamaradtak, megváltozott a közösségi élet. De van mód arra, hogy egy kis közösség kultúrája újraéledjen, kiteljesedjen, a kulcs pedig a turizmus. Ha ügyesen sikerül egy településnek összegyűjtenie az értékeit, ezekre felfigyelhet a nagyközönség. Nem utolsósorban anyagi profitra is számíthat.

Szatyor Győző szerint azért fontos az értékek gyűjtése, hogy tisztában legyünk azzal, mennyi kincsünk is van Baranyában, amiről eddig nem is tudtunk.

- Ezért döntöttünk úgy, hogy egy lelkes személy, ha tud bármiféle különleges értékről, ahol ő él, akkor azt beterjesztheti a baranyai értéktárba. Szerencsére sokan éltek ezzel a lehetőséggel, sok helyen alapítottak kis helyi értéktár bizottságokat, célba ért a kezdeményezésünk. Jómagam is számtalan érdekességet ismertem meg a munka folyamán.

A beküldött és az értéktárba bekerült értékek között számtalan mutatja be egy-egy nemzetiség tárgyi világát, szokásait, a rá jellemző stílust, otthoni

bútorzatot – olyan dolgokat, amik például egy tájházban mind-mind megjelennek. Szatyor Győző szerint ezeket az értékeket persze pénzre is lehet váltani, de az igazi cél, a lényeg az ismeretszerzés.

- Azoknak az ismeretterjesztő könyveknek, amit a baranyai szokásokról, az Ormánságról írok, az a célja, hogy azok, akik kezükbe veszik és elolvassák, rájöjjenek, mennyi érték is van ezen a vidéken, mégsem tudtak róla.

- Az életművemet javarészt szakrális munkák alkotják – számtalan haranglábat készítettem, 400-500 festett kazettát az ormánsági templomokba. Nem csak alkottam, kutattam is ezt a témát, sok dolognak néztem utána, olyanoknak, amik segítettek az alkotásban.

Szatyor Győző kötetet is készít most mindebből, számtalan forrásanyag segítségével mutatja be az ormánsági népművészetet. Mind a borító, mind az illusztrációk az ő keze munkáját dicsérik. Elmondása szerint bárki vegye majd kezébe a könyvet, érdekes újdonságokat fog majd találni benne.

- Egészen egyedi és összetéveszthetetlen az ormánsági népművészet. Elsősorban a famunka az, ami egyedülállóvá teszi. A Dráva folyamatos kiöntése miatt az épületeket egyfelől dombokra építették, másfelől fatalpás szerkezetet kaptak.

Szatyor Győző az Ormánságban nőtt fel, a rokonságban számos bognár, asztalos volt, a művész sok időt töltött velük. Így alakult ki az az alkotói világ, ami ma őt jellemzi.

- Fiatalkoromban sokat megtanultam a szerszámok használatáról, a fa megmunkálásáról, mindazokról az eszközökről, amiket készítettek a

kézművesek, bognárok, ácsok. Hangszereket is készítettünk – brácsákat, cimbalmokat, citerákat. Különféle technikákkal ládákat is ácsoltunk.

- Gyönyörű az Ormánság tárgyi világa is, nem véletlen, hogy a múzeumokban sokszor találkozunk velük. A ruházat, a népviselet alapján sokan állítják párhuzamba az ormánsági embereket a székelyekkel. Nem csak a magasságuk, karcsúságuk miatt, hanem hasonlóan büszkék és remek kézművesek is. Hagyományaik pedig egészen különlegesek.

Szatyor Győző hozzátette, mára sajnos a kerámiákból, bútorokból kevés maradt ránk, az idők folyamán ezek lassan elvesztek.

Egészen az orosz cárig eljutottak Villány borai

Borpincék, hosszan elterülő, végtelennek tűnő szőlősorok és italcímkék a boltok polcain – tízből kilencen így érznek a Villány név hallatára. És valóban: Dél-Baranya egyik legnagyobb gazdasági és turisztikai húzóerejét jelenti a villányi borkultúra.

A Bock név pedig nem csak a szakemberek körében egyenlő a minőséggel, az igényesebb hétköznapi borfogyasztók számára is ismerősen cseng. A villányi borászatról Bock József mesélt, akinél szakavatottabb személyt nehéz lenne találni.

Bock József elmondása szerint hetven éve él a borvidéken, a ma használatos borkultúra viszont csak az elmúlt harminc évben alakult ki. Előtte a helyi szőlőtermesztés nem különbözött az ország bármely más részében zajló szőlőtermesztéstől.

- A szocializmus alatt az állami gazdaság bortermelése mellett csak a kistermelők csináltak borokat. Abban az időben, ha valakinek volt szőlője, az már számított valamit a társaságban, azzal lehetett büszkélkedni, megmutatni a baráti körnek. Anélkül – sarkosan fogalmazva - nem számítottak igazán közösségi embernek. Tehát társadalmi szempontból fontos tényező volt a saját bor. Főállású szőlőtermelő, mint foglalkozás, nem volt. Csak azok voltak, akik háztáji gazdaságban csinálták.

A szocializmus időszakát és a háborút megelőzően is zajlott persze a termelés, persze jóval szerényebb körülmények között. Bock József elmondta, a villányi borvidéken jellemzően a vörösborok voltak kelendőek:

lengyel kereskedők jártak ide, annál is régebben császári borászok, sőt, még az orosz cárnak is szállítottak innen.

- Még apai nagyapám mesélte többször, hogy számtalan lengyel-zsidó kereskedő járt Villányban, maguk választották ki a borokat a pincékben, amiket később megvettek.

A borász szerint a kilencvenes évek változásaira, a rendszerváltásra talán itt, Villányban reagáltak a legjobban, mivel a palackozott szállítást már korábban elkezdték, a nyolcvanas évek közepén – a palackozott bort pedig könnyebb értékesíteni. Az azóta eltelt három évtized pedig további fejlődést hozott magával. Egyfelől az idő, másfelől pedig a lehetőségek is erősítették ezt a folyamatot, hiszen megnőtt a fogyasztókban is a minőség iránti vágy. Igazából ez az, ami miatt „porondra” kerülhetett a borkultúra.

Bock József beszélt a villányi bortermelés elhelyezkedéséről országos viszonylatban.

- Ma a villányi borok, a többihez hasonlóan ott vannak az éttermekben és a multikban egyaránt. Ugyanúgy bárhol hozzá lehet jutni, mint például egy egrihez. Azt az előnyt, amit a rendszerváltáskor Villány szerzett magának a gyors reagálással, még tartjuk, de már óriási a konkurencia, nagy a fejlődés. A mai Magyarországon a borászat intenzív fejlődése köszönhető többek között az érvényben lévő támogatási rendszereknek is.

- A fejlődés az új területeken való termelést hozta magával, és ma már úgy telepítünk ültetvényeket, hogy 50-80 évre tervezünk dolgozni velük. Úgy tartjuk karban őket, hogy még unokáink is tudjanak szüretelni ezeken a

területeken. Persze inkább a minőségre helyezzük a hangsúlyt a mennyiség helyett.

A villányi borász ismertette, Villányban vörösborok terén az oportó a vezető fajta, ez a svábok által behozott szőlő dominál. Nagyságrendben ezt azonnal követi a cabernet sauvignon és a cabernet franc. Nagyobb mennyiséget szüretelnek még merlot-ból, és újabban a kékfrankos is előtérbe került.

A fehérborokat tekintve pedig egyértelműen mindig is az olaszrizling áll az élen, ezt követi a chardonnay. Régebben a hárslevelű is erőteljesen jelen volt, mára kissé visszaszorult – holott korábban ez szolgáltatta az alapját a híres Pécsi Pezsgőnek.

A villányi borvidék összesen 2800 hektárt foglal magába, ebből 2500-2700 a folyamatosan termőültetvénnel teli. Az országban ezzel nagyságrendileg a 6-7. helyen áll. A szekszárdi borvidék csupán 50-80 hektárral marad el a villányitól. A pécsi borvidék pedig napjainkban már külön egységet alkot.

Összesen tehát a pannon borrhíó durván 8 ezer hektárt jelent a pécsi, a villányi, a szekszárdi és a tolnai borvidéken.

Közösségi tevékenységek aktuális trendjei, tendenciái

Egy adott földrajzi területen megfigyelhető közösségi tevékenységek hűen tükrözik a helyi közösségek igényeit, szükségleteit, prioritásait és preferenciáit: Dél-Baranya esetében is jól láthatóak azok a társadalmi mozgásfolyamatok, amelyek megmutatják, hogy a cselekvő, öntevékeny helyi közösségek milyen területeken igyekeznek tenni annak érdekében, hogy az egyén és a közösség számára is hasznos eredményeket érjenek el. Ahogyan a korábbiakban már rámutattunk, e szükségletek és igények kielégítésében a helyi közösségek legtöbbször nincsenek egyedül, hiszen az állami szervezetek, intézmények, a települési önkormányzatok, sőt vállalkozások is szerepet játszhatnak ebben a folyamatban. Optimális esetben a prioritások és preferenciák közősek minden érintett szereplő számára, akik együtt dolgozhatnak azon, hogy a helyi társadalom fejlődhessen, a közösséget érintő problémák, kihívások megoldódjanak, és a helyi értékek megmaradhassanak a következő generációk számára is.

A közösségi tevékenységek egyik markáns eleme az adott területen működő, intézményesült, formalizált szereplőkből álló nonprofit szektor, amelyet jól kiegészít a helyi civil társadalom. E két vonalon zajló közösségi mozgásfolyamatok együttesen töltik be azt a közösségformáló és közösségépítő szerepet, amelyek segítségével a helyi közösségek értékei megőrizhetők, fenntarthatók és fejleszthetők.

A Baranya megyében megfigyelhető sajátosságok és tendenciák hasonlóak az országos jellegzetességekhez: jól látható, hogy elsősorban a városok, a központi jellegű nagyobb települések rendelkeznek nagyobb

szervezetszámmal, illetve olyan civil kezdeményezésekkel, amelyek jelentősebb, kitűzött céljaikkal és felvállalt feladataikkal összhangban álló nagyságrendű bevételekkel rendelkeznek. Vizsgálataink alapján jól látszik, hogy elsősorban a klasszikus civil szervezetek (magánalapítványok és társadalmi szervezetek) rendelkeznek kisebb forrástömeggel, a hiányzó forrásokat azonban részben kompenzálhatják a szervezeti célok megvalósításában közreműködő önkéntesek. A közösségi tevékenységek iránti helyi igények, a tenni akaró cselekvő közösségek, illetve a helyi szinten jelentkező gazdasági, társadalmi és környezeti feladatok és kihívások mellett a kitűzött célok megvalósításához szükséges források is elengedhetetlenek, azonban a kisebb, kapcsolatokkal és információkkal, valamint a forrásszerzéshez szükséges kompetenciákkal mérsékeltebben rendelkező társadalmi szervezetek sok esetben hátrányban vannak olyan szervezetekkel szemben, ahol ezek az erőforrások rendelkezésre állnak. Mindezek alapján kiemelt fontosságú e társadalmi szervezetek és közösségi kezdeményezések felkarolása, támogatása.

A térség több települése gazdasági és társadalmi szempontból is komoly kihívásokkal küzd, jelentős a munkanélküliség, az elvándorlás és a lakosság elöregedése is. Hiba volna azt állítani, hogy e kedvezőtlen tendenciák erős közösségi tevékenységek esetében egyik napról a másikra megfordulnak, azonban az összetartó, cselekvő, helyzetük javításáért tenni akaró közösség olyan alapot jelenthet, amelynek keretei között az egyének és a helyi közösség is könnyebben alkalmazkodhat a változó gazdasági, társadalmi környezethez és a folyamatosan jelentkező kihívásokhoz.

A közlekedés, elérhetőség, megközelíthetőség, valamint az információs, kommunikációs technikák folyamatos fejlődése eredményeként az elmúlt években lényeges trendként jelent meg, hogy e vívmányok segítségével lehetőség nyílt különféle rendszerek, szervezetek digitális és fizikai összekapcsolására, amelyek új típusú tevékenységeket és termelési folyamatokat, valamint a foglalkoztatás új formáit eredményeztek világszerte. A több területen megfigyelhető stagnáló, vagy fogyó népességből, illetve az elöregedő helyi közösségekből, illetve a jelentős foglalkoztatók hiányából következő munkaerőpiaci kihívásokat tovább fokozta, illetve az adott területeken rendelkezésre álló humán erőforrás mennyiségét jelentősen csökkentette a fejlettebb, kedvezőbb életfeltételeket biztosító centrumterületekre történő áramlás. A munkaerő mobilitásának exponenciális növekedése több területet is hátrányosan érinthet, amellett, hogy az elérhetőség és megközelíthetőség javulásával sokkal könnyebben érhetően el a külvilág számára érdekes térségek és ismerhetők meg a helyi értékek, vagy éppen termékek, szolgáltatások. Nyilvánvaló, hogy e változások a helyi közösségek számára komoly kihívásként, ha úgy tetszik, versenyhelyzetként jelentkezhetnek. Ez a helyzet azonban nem statikus: a centrum-periféria jelleg a múltban is viszonylag gyorsan megváltozott, ha a korábbi versenyelőnyök megszűntek, vagy éppen újabbak keletkeztek: ezzel kapcsolatban fontos megtalálni azokat a sajátos, különleges erőforrásokat és értékeket, amelyek segítségével a jelen pillanatban kedvezőtlenebb helyzetben lévő közösségek a 21. században is megmaradhatnak és tovább fejlődhetnek.

Az aktuális tendenciák áttekintésénél nem szabad figyelmen kívül hagynunk a jelenlegi járványhelyzetet sem. Kiadványunknak nem célja a COVID-19

járvány részletes bemutatása, azonban a járványt megelőző időszak társadalmi folyamatai komoly változáson mentek keresztül az elmúlt évben, amelyek a helyi közösségi tevékenységekre is jelentős hatást gyakorolnak. A globális járványhelyzet 2020 márciusától a világ minden részén szigorú gazdasági, társadalmi korlátozások bevezetését eredményezte: ezek a járvány megfékezése érdekében tett intézkedések szinte mindenhol az egyes országok lezárásához, a ki- és beutazás megszüntetéséhez, az országon belüli mozgás korlátozásához, a szociális távolságtartás előírásához vezettek. Ezek az intézkedések azokat a gazdasági tevékenységeket, amelyek alapvetően az állampolgárok szabad mozgásához, helyváltoztatásához kötődtek (hazai és belföldi utazás, turizmus, valamint a kapcsolódó szolgáltatások: vendéglátás és turizmus, rendezényszervezés, kreatív iparágak, reklám, rendezvény, kulturális ipar), szinte azonnal leállította. A globalizáció korábbi diadalmenetét, illetve az emberek és áruk szabad és gyors mozgását nagyon hamar a különféle mértékű korlátozások, illetve a bezárkózás váltotta fel.

A közösségi tevékenységekre a járványhelyzet három fő területen gyakorolt, illetve gyakorol hatást. Az első és talán leglényegesebb jelenség, hogy a korlátozások és a társadalmi távolságtartás jelentős mértékben felértékelik a közösségi tevékenységek iránti társadalmi igényeket, amelyek a korábban talán kevésbé értékelt, közös, cselekvő összefogással végzett tevékenységek meghatározó társadalmi szerepkörére világítanak rá. A második következmény, hogy a járványhelyzet negatív gazdasági hatásai csökkenthetik a rendelkezésre álló humán és pénzügyi erőforrásokat, amelyek hiányában a közösségi szereplők egy része hosszabb távon előreláthatóan nem lesz képes maradéktalanul ellátni felvállalt feladatait,

ezért (ezen a területen is) felértékelődik az állami és önkormányzati támogatás iránti fokozottabb igény. A harmadik következmény, hogy a helyváltoztatás és az utazás korlátozásával a hazai, kisebb távolságra fekvő területek kulturális kínálata és természeti értékei is felértékelődhetnek. Ezekkel az értékekkel, örökségelemekkel foglalkozó társadalmi szereplők, valamint az értékek megőrzésére, termelésére, elosztására és fogyasztására fókuszáló közösségi kezdeményezések szintén új megvilágításba kerülhetnek, és e kedvező helyzetet optimális esetben a járványhelyzetet követően is meg tudják majd őrizni.

A döntően a piaci koordináció keretein belül zajló globalizáció helyét a pandémia időszakában egyre inkább a deglobalizáció váltotta fel, az új szabályozásokkal, korlátozásokkal eddig nem tapasztalt helyzetek elé állítva a kormányokat, a tudomány és kultúra képviselőit, piaci szereplőket és állampolgárokat egyaránt. Az, hogy ezek a deglobalizációs tendenciák hogyan formálják át az eddigi gyakorlatokat, és az, hogy a deglobalizációt mikor váltja fel, ha felváltja egyáltalán a reglobalizáció, jelen pillanatban még nem látszik tisztán. Nagy kérdés, hogy a válsághelyzet mérséklődését követően a meghatározó tendencia a korábbi helyzethez történő visszatérés, visszarendeződés lesz, vagy a gazdasági-társadalmi folyamatok újraszerveződésének leszünk-e majd tanúi az előttünk álló időszakban? Nem tudjuk. Ami viszont egyértelműen látszik, hogy a közösségi tevékenységeknek a krízishelyzet megfelelő formában történő kezelésében és a régi-új világ felépítésében is meghatározó szerepe lesz majd.

Összegzés és jövőkép

Baranya megye tájegységei közül a déli területeket olyan egyedi földrajzi-természeti adottságok, történelemi múlt, és társadalmi folyamatok jellemzik, amelyek jelentősen megkülönböztetik a megye többi részétől. A jelen kiadvány csak érintőlegesen utal ezekre a sajátosságokra, és csak annyiban, amennyire a vizsgálatának a tárgya – közösségi tevékenységek – ezt megkívánja.

Ezek, a kötetben csak felvillantott környezeti, társadalmi jellemzők korábban is meghatározóak voltak Dél-Baranya fejlődésében. A jelent megelőző gazdasági-társadalmi változásokat, az egyes történelmi időszakokban kimutatható fejlődést a részlegesség, az esetlegesség, a spontaneitás jellemezte. Napjainkban a jelen és a jövő megtervezésében arra törekszünk – lévén a Baranya Megyei Önkormányzat alapvető feladata a vidék- és a területfejlesztés –, hogy a dél-baranyai területek a környezeti, társadalmi sajátosságaikat megőrizve felzárkózhassanak Baranya többi térségéhez. Ez a területi fejlesztési célunk a határon túli, a déli, ill. nyugat-balkáni régió felé is nyitni képes térségnek vizionálja Dél-Baranyát.

A vidék- és területfejlesztési feladatink keretében elkészítettük a megye 2021-2030 időszakra vonatkozó középtávú fejlesztési tervét. A „Baranya Megyei Területfejlesztési Kon koncepció – 2030” átfogó, többszintű fejlesztési stratégiát vázol, amelyek „2030-ra Baranyát

élhető, az erőforrásaival fenntarthatóan gazdálkodó térségi növekedési centrummá” alakítják. Mindezt értékteremtő foglalkoztatást biztosító gazdasági struktúrákkal, javuló gazdasági mutatókkal, a foglalkoztatás és társadalmi felzárkózás erősítésével kívánjuk elérni. Ennek az egész megyét átfogó területfejlesztési koncepciónak kardinális része a dél-Baranyai határtérség (Ormánságtól Mohácsig, illetve a Villányi-hegységtől délre található területek) komplex fejlesztése.

Baranya történelmi területének jelentős része ma Horvátországhoz tartozik. A történelmi kapcsolat, a földrajzi adottságok, az etnikai keveredés olyan tényezők, amelyeket Dél-Baranya jövőjének szempontjából nem hagyhatunk figyelmen kívül, sőt ezekre építeni kell. A térségben tapasztalható súlyos társadalmi, demográfiai folyamatok megváltoztatásához a gazdaság megerősítése szükséges. A kedvező természeti adottságok, elsősorban a Dráva vízrendszere és határfolyó jellege lehetőséget nyújtanak a horvát területek felé történő nyitáshoz. A zavartalan és hatékony térségi személy- és árumozgások megkívánják a közlekedési feltételek javítását, a határtérség rugalmas átjárhatóságának megteremtését. Fontos elérni a következő években, hogy a dél-baranyai térségben a közlekedési zártság oldódjon, a természetföldrajzi és a közigazgatási határok jól átjárhatóak legyenek, a terület kielégítő külső- és belső kapcsolatokkal rendelkezzen.

Az infrastrukturális fejlesztések mellett, azokkal egyidejűleg prioritásként határoztuk meg a dél-baranyai térségben az élhetőbb

települések, élhetőbb közösségek kialakítását szolgáló komplex fejlesztéseket. Az egészséges munkaképes társadalom kialakítása érdekében elsősorban az egészségtudatosságra, az egészségügyi prevencióra és az egészséges életmódra neveléssel kapcsolatos intézményrendszer létrehozása és működtetése a célunk. E körben intézkedéseket, beavatkozásokat is ajánlunk, amelyek a nevelés-, a művelődés- és szemléletformáló, prevenciós szolgáltatások fejlesztését, a társadalmi együttélést segítő közösségfejlesztő és kulturális tevékenységeket támogatják. A társadalmi felzárkózás Dél-Baranya esetében is a területi integráció szerves eleme, melynek megvalósításában az újabb megyei területfejlesztési koncepciónk külső, nem intézményesített társadalmi szervezetek bevonásával is számol abból a felismerésből, hogy a tudatos, önfenntartásra képes helyi lakosság kialakulásának alapvető feltétele a közösségi kapcsolatok felélesztése. Ez a területfejlesztési szemlélet felértékeli a helyi, önszerveződő csoportok, közösségek tevékenységét, ezért támogatjuk azokat, amelyek a területfejlesztési céljainkkal összhangban vannak. Elsősorban olyan helyi szerveződések fontosak ebből a szempontból, amelyek részt vállalnak a közösségek megerősítésében, a társadalmi kohézió, a helyi és a baranyai identitás megerősítésében. A helyi szintű közösségfejlesztés – különös tekintettel a szociálisan veszélyeztetett társadalmi csoportok esetében –, a helyi kulturális, szellemi értékek ápolása, valamint az épített és a természeti környezet helyi védelme együttesen: a nagyobb léptékű társadalmi felzárkózás folyamatának

láncszemei. Tapasztalati tény – és ezt megerősítik a jelen kötet elemzései is –, hogy a szervezettebb, aktívabb, öntevékenyebb helyi csoportok jobban, eredményesebben hatnak a helyi társadalmi folyamatokra, erősebben képesek befolyásolni a helyi közösség mindennapi életét, mint a külsős intézmények vagy a közszféra intézkedései. A valódi szemléletváltást, az értékváltást a közvetlen emberi kapcsolatok, az emberi tényezők tudják legjobban elősegíteni.

A gazdasági, infrastrukturális fejlesztések önmagukban nem eredményeznek fejlődést; a társadalmi közeg életképessége, kulturális színvonala, fogadókészsége is szükséges hozzá. A 2030-ig tervezett területfejlesztési koncepciónkban a helyi közösségek, civil szervezetek jelenlétét, közösségépítő pozitív hatását is figyelembe vettük. Dél-Baranya térségében a „Déli nyitás” stratégiánkat, távlati területfejlesztési céljainkat a régióban betöltött szerepünk növelésében jelentősen segíthetik a horvát, szerb nemzetiségű baranyai civil szervezetek, egyesületek kulturális, hagyományőrző tevékenységei. A déli szomszédországokkal való gazdasági, kulturális kapcsolatok erősítését, az államok együttműködését motiválhatják az ilyen jellegű, a nemzeti identitást erősítő öntevékeny szerveződések. Dél-Baranyában a horvát, szerb, bunyevác nemzetiségek évszázadok óta jelen vannak, és életképes közösségeik komoly humán erőforrást jelenthetnek számunkra területfejlesztési céljaink megvalósításában. Horvátországot Magyarországgal összekötő gazdasági, kulturális

kapocs, híd kiépítését segíthetik a maguk közvetlen, közösségépítő, közösségfejlesztő tevékenységeikkel a Dráva mindkét partján. A 2030-ig kidolgozott baranyai területfejlesztési koncepciónkban a dél-baranyai nemzetiségi közösségeknek a korábbinál nagyobb szerepet szánunk, és ennek megfelelően támogatjuk működésüket. Számítunk arra, hogy a dél-baranyai térség komplex – a társadalmi felzárkózást is magába foglaló – fejlesztése a szomszédos déli területekkel való intenzívebb gazdasági és kulturális kapcsolat révén az ottani magyar lakosság életét is könnyebbé teszi. Ilyen értelemben Dél-Baranya komplex fejlesztése a déli határon túlmutató nemzeti célokat is segít megvalósítani.

dr. Őri László

Baranya Megyei Önkormányzat

Közyűlésének elnöke